

FEIL HA BREIL

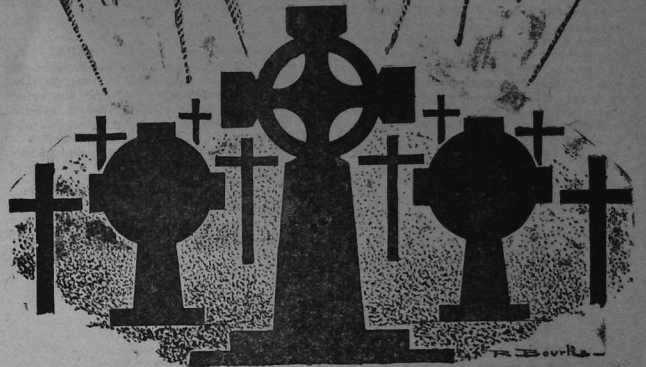

MIZ DU
MIZ AN ANAON!

O douar santel ar vered,
Te hag a dle beza doujet,
Ra d'eomp gwelet hor gwall-dechou
kerkoulz hag hor madoberou.

Tennet eus levr Grasou pe Pedennou
dirak a re varo, savet gant Y. ar Go,
hag a vezo moulet hepdale).

MOUEZ HOR RE VARO

Keit ha ma vevin e tifennin frankizou
an Iliz ha frankizou va Bro.
Sant Erwan.

« Ya ! ma Doue benniget, En despet d'am c'hozni,
Pa glevan lavarout : Breiz, va gwad a oar heri ;
N'oun ket maro c'hoaz eta : va bugale nechet,
O devoa graet, e Kemper, eur bez d'in re abred.

Ma yez a zo beo ivez e gencu ar Vreiziz.
E despet da valloziou an dud nay hag iskiz ;
Pa varvo ar yez kaer-se, ez aio kuit ar feiz :
Kenavo d'al lealded a zo hizio e Breiz.

A-viskoaz em eus ar vrud da gaout eur penn kalet ;
Va gizioz koz a garan ha n'o dilezin ket,
Ar Brezoneg hag ar Feiz ganin-me a chorno,
Keit ha ma vo mor em zro, em c'hoiz, mein ha dezo.
« Mouez Breiz » Yann Vari ar Yann.

Breudeur omp dre ar ouenn, breudeur dre ar galon
Ni labouro bepred 'vit mad ar Vro vretou,
Vit he yez hag he feiz, he c'hoñvers e pep tra ;
Vo ket kemeret Breiz 'vit ar vro distera.
(Anna Mari Roparz, mamm Taldif Jaffrennou)

O Feiz ma gourdadou, goulao uenn venniget,
Sterenn a deu d'am heul ne vern pelec'h ez an,
Pegwir ho peus, betek hizio, ma ambrouget
Lugernit war ma zal betek 'n 'eur ziwezant.

Y. B. Callou.

Esper... Ya. Er sent koz, ef
Evidomp dirak Doue a lavar o
Eun adsoa a zo krenv p'en
Rakse em eus fians, Breiz, en

Vañzed, er Rouane,
fedenn,
deus harp en neñv...
da bianedenn.

Y. B. Calloc'h (Dihunamb)

Breiz a zo gwelloc'h eget eur rann-vro.
Bez eo eur bobl, eur vroad wirion.
Breiziz o deus ar pep reta da gaout da
genta evit stumma eur vro hag ez eo ar
YEZ.

Breiz eta, a zo eur YEZ, yez sakr hon
hendadur ;

Breiz a zo eur stumm-spered, eur stumm-
spered broadel, sounn ha ploummet mat ;
sh doare-se, ivez, ez eo eur bobl, nann hep-
ken eur rann vro, met eur vroad hag he
deus bet he buhez hec'h unan, disparti ha
dieub, Breiz a zo eun istor.

Hogen Breiz a zo ivez eun dra all,
c'hoaz, hag a-walc'h eo evit diskleria ar
garantez vro douget tre d'ezh gant he mi-
biñ :

Ouspenn ma 'z eo eur yez, eur stumm-
spered, eur bobl, eun istor, Breiz a zo eur
Varzoniezh.

Ma 'z eo eun torfed meññ ar garantez a
drid e kalon ar Vretoned evit o bro ha dis-
paka banniel Breiz, an torfed se am eus
graet hag hen an zav a ran, ha kaeroc'h
a zo, prest eun d'hen ober adarre...

'Arzur de La Borderie

Ni Breiziz, hon eus an eurvad da
gaout eur yez, d'eomp hon unan, ha lava-
ret a ran eur yez en eur bellaat diouzin
ar ger disnegansus : trefodadach.

Diwallomp mat da dapout rebechoù ar re
a deuo war hol lez, en eul lezel da ver-
vel en hor c'halonnoù ennoù broadelez,
koz Breiz.

F. an Uhel, (1821-1895).

Ha ne d'eo ket eun dra souezus ha me-
zus evit Breiz na ve ket eun istor eus hor
bro skrivet e brezoneg ?
Kals ac'hanoec'h a anavez gwelloc'h Bou-
dedeo ha Genovefa Vrabant eget an Dug
Alan, an Dugez Anna, enor ha gloriour hor
bro.

...N'eus nemed ar Vretoned a gement
he ouzont ket o istor ha koulskoude n'eus
ket a istorioù ker kaer hag hi.

Al leanez Anna-Jezuz, aozerez istor
Breiz, unan eus skrivagnerezed ar Feiz ha
Breiz koz.

Ma teu diavaezidi a-beññ d'he digriste-
na, d'he distaga diouz he beleien, diouz he
religion, diouz he c'hreansou kristen, ne
vezo ket gwasoc'h pobl eget hini Breiz da
c'houarn, e nep lec'h.

An A. Gravevan
Eskob Kemper, en e lizer Korreiz 1846.

Ar Vretoned n'o deus ezann nemet eus
eun taolig skozall, eun taolig broad evit
dont da veza kenta broad tud ar bed.

Goul'hen Morvan, kenta rener Feiz ha
Breiz, 1865.

...Arabed eo lavaret e vefemp maro.
Bretoned a zav estreget er baradoz hag
eun amzer a deuy hag e vezo graet hol
lavarou ouzomp evel gwechall. En amzer
se, c'houi, paotred Breiz Uhel, a entento,
hep mar ebet, ar yez e komz enni ouzoc'h,
bremen, eur C'hernevad, hag eus an eil
penn d'egile da Vreiz, kalon, yez, gwiska-
mant, pep tra a vezo breizat.

Anatol ar Braz.

Gwelst va c'hanvroiz adkavet ganto
spered o gouenn ha Breiz nevez, kel lizhin
ha tra, o sevel war barlenn Breiz koz... se-
tu va youl.

Marianna Abgrall.

An Ankoù digor e eskell,
A glask an tu da skei warnomp :
'Mañ ar gizioù koz o vervel,
Dihunomp, paotred, dihunomp.

Y. B. Calloc'h.

...Ha pegouls ta, pelloc'h, e tenno Breiz-
iz lorc'h eus o bro, eus o gouenn, eus o
yez, eus o gizioù, eus ar vuhez kristen ha
sasun a rener e maezioù Breiz Izel ?...

An Tad Abgrall.

Konkit, kabit, lennit, kriverit, deskit ;
harpit, strewit ar brezoneg... ha Breiz a
vevo...

Eur bobl hep feiz hag hep yez a zo eur
vag hep gwern hag hep stur...

H. Trehloù, eskob Gwened.

Jezuz ! Jezuz !
An ano-se a leverer bemdez e tiez soul
ar Vretoned, gant karantez ;
An ano-se a laouena hor re doe'hor hag
evel unan to'hor e lavaran an ano-se fi-
zio.

Jezuz ! Jezuz !
C'houi hag hoc'h eus dazoc'het marc'h
Jairus ha Lazar, ha mab intañvez Naim ;
Deskit d'in ar gerioù a zihun eur bobl,
Hag ez in kannad a oanag, (1) d'o adla-
varet war va Breiziz kosket...

Y. B. Calloc'h.

(1) Oanag : Fiziñs.

MIZIOU DU A VREZEL

Eman deut adarre warnomp ar mizioù
du, ar mizioù tonval a zigor hent d'ar
gwan hag a gavomp ken divias, ken
prouis da dremen, hep bloaz.

Met, er bloaz-man, koulskoude ar mi-
ziou-se a zo ganto c'hoaz muloc'h a ger-
seennou hag a c'houerioni.

Kement a fizians hor boa e vije bet ebu
hon trubuilhoù araok ar goanv !

Ha padal an nevez amzer a zo tremenet,
an hañv ivez a zo nijet kuit, hep degas
chenchamant ebet, koulz lavaret, en hor
planedenn hag en hor stad !

Ret e vezo eta, pa 'z eo ker kalet ar vu-
hez evit kalz, ober gant ar pempet goanv-
vez brezel !

Pennas ne zeufe ket ar gwel-se da ve-
konia d'eomp hor c'halon ?

Pennas chim hep sonjal en hor prizonie-
rien geiz, el labourerien a zo pell diouz ar
ger, e kement a familhoù ezommek, hag
a velo breman c'hoaz, a zeiz da zeiz, o
foanloù o kreski, dre ma 'z ay war araok
karr ar goanv ?

Spouta hag hengi a reer o sonjal e fol-
leatez an dud-se hag o deus chachet war
ar bed paour eur seurt mor a zienez hag a
zaerou !

Ha c'hoaz gwel a ze p'en deus kuzet ouz-
omp Doue an amzer da zont ! Peseurt pli-
jadur hor befe o veza ha peseurt kalon da
labourat, ma ouestemp diaraok an holl
zarvoudoù a die hor skell... ?

En deizloù tremenet, o sonjal an e dud
set da welloc'h bro, o santout pegen pou-
ner eo a-wechoù ar groaz da zougen, meur
a hint en devozo lavaret : « A ! Eurusb'h
int egedonn ; peur ta, o va Doue, e teuc'h
ivez d'am gervel da vout ganto ? » Peden-
n, hep mar ebet, hag a ziskouez feiz
brivdik ar galon, met pedenn hag a zere
dreist-holl eus tud hag a zo ebu o amzer.

Mervel a rimp holl, eun deiz, kement-
se zo skler hag anat, met ac'han di, n'hou
eus ket a urz da ohom a-sav, na da fall-
galoni. Ar vuhez a zo bet roet d'eomp, fi-
ziet enomp, nann evit kroaza an divroc'h
ha diskuita, met evit en em rei, evit
stourm, evit kenderc'hel ha kaerata atao
muloc'h labour ar groudigez.

Petra dalvese eun tamm douar ha ne
ve ket poanlet meur a wech ar bloaz gan-
ta ? Petra dalvesfemp-nl, hon unan, ma
ne gavjemp skoll na draen ebet war hon
hent ?

Eus petra e vezo graet an dervez war-
c'hoaz evidomp ? Perak poanla kement
all ? Hag evit p'ou ? Daoust da-ze, daoust
d'ar vantell a goanv a daolont war hor
mizioù, mizioù du a lavar d'eomp staga
d'al labour adarre.

Bremen pa 'z eo goullonderet ar par-
keler eus o zrevajoù, e lec'h chom da vau-
tiri ha da huanadi, an alar eta en douar,
ha gwiziz en triv digoret gantan. Ya, en
despet d'an drubuilh ha d'an deizloù en-

trez a c'hello dont, en despet d'ar gwail
amzer, d'an aveloù yu ha d'ar skorn a
c'hello, en eun norvez, larz holl esperans
ar bloaz ; en despet d'ar maro a rako ar
wintenn tremen dreizaz, e kot an dotar ;
hadomp kalonek, hadomp founnus evit eost
ar bloaz 'zeu.

Gouzout a reomp, warc'hoaz, an ed glas
a zav'o begou da vannou heol an nevez
amzer, hag ezennig flour an hañv a lus-
kello adarre ar pennoù o tavezi...

Abaoe m'ennamp war an donañ o kle-
vomp tud o klemm, o keuz d'an amzer gos,
d'eun amzer, hag a oa emezo, brao beva
enl, met a veze ivez, sur-a-walc'h, klem-
merien enl, evel bremen.

Hon anvaz a ran, stad ar vuhez hi-
zio n'eo ket laouen, pell diouz eno, ha
milioù e get hiskoaz hor befe tro da skan-
benni o wetel pennoù e an traoù.

Met ha gwir hon eus d'hen ober ? Nann
re alies, rak n'omp ket, darn ac'hanomp,
eus ar re wall-erusa a zo war an douar.
Hor prizonerien, i hag a zoug gant berz-
kalon o c'hoaz, ha n'o defe ket a lec'h
da veza souezet, meur a wech, o klevet
hor c'hlemmon ? Ouspenn eo ouzomp ket
atao, a-walc'h, klask an tu mat eus ar pe-
z a c'hoarvez gancamp en tu eomp.

Pegen trubuilhoù bennak 'c'hell beza an
amzerioù ma vezer enno, ar vuhez a vez
atao kaer pa vez fizians enl ha pa boag-
ner dalc'hamat d'he renis gwelloc'h ha da
ober vad en-dro d'eomp.

Hadomp gwiziz en hor parkeler, hadomp
leun an douar, p'eman ar goanv, rak en
hañv a zeu o vezo mail da gabut na dan-
vez bara nevez. Hadomp grem mat ivez o
parkeler hon eneo, bremen p'hor beus
muloc'h a amzer d'en em drel ouz al labour
spered. Taolomp er c'halonnoù enkrezet had
ar fizians, o rei d'ezo ar merko gwirion
eus hon trugarez hag hor madeiz.

Hadomp, rak setu deut ar mizioù du, ha-
domp, en despet ma ne vezimp ket komp-
net atao, en despet ma seblantimp a-
wechoù koll hor poan. Ma ne varv ar
c'hreunenn wintz, eost ebet da gaout. War
amzerioù kriz ar goanv eo e sav ar vuhez
en hor parkeler. War zakrifisoù an dud
vat, war o aked da garet al labour, an
ouestiz hag al lealded eo e savo ivez eur
vro nevez, eur vro welloc'h. Setu penak,
lemerien ger, e lavaran d'oc'h : « Keme-
rit kalon. Dreist ar goanv, goanv evit hon
dourou, goanv evit hor bro, selaout a-
zelabell evel trouz diwaskell gwennid,
evel boudinell kleier Pask nevez, o rei
d'eomp da anout e tizro an nevez amzer
war hor mizioù hag ar pezoù etre ar
broù !

« Vit eost an amzer da zont
Labouromp start, seder, dispont... »

L. B.

BREIZIZ A OUENN VAT

ANATOL AR BRAZ

a embannas hanter-kant vloaz a zo
an oberenn a vrudas e ano

“Danevell ar Maro”

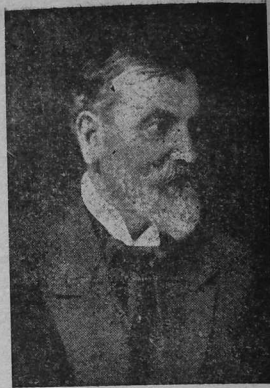
gant

BREIZIZ BRO-ARVOR

Da genver an hanter kantvet bloavezh-se komzomp eun tammig eus ar skrivagner dreist m'eo bet Anatol ar Bras ; mab an Argoat e oa rak ganet e oa bet e Sant Servez, e kichen k Duault, d'an 2 a viz ebrel 1859, e lec'h m'edo e dad o'h ober skol, met tremen a eure e vugaleach, en Arvor, e Ploumilliau, — el lec'h ma stagas da zeski al latin gant person ar barrez, an A. Villiers de l'Isle-Adam, — ha goude e Pleudaniel hag e Penvenan. Goude beza graet e studiou kenta e Sant Brieg ez eas d'o feurechui da Bariz ; er bloaz 1886 e tistroas da Vreiz ; hanvet e oa da gelenner war al lennegezh e Liez Kemper ; er bloaz 1901 ez eas ac'hano da Roazon, el lec'h ma kendalc'has da ober skol betek an deiz kenta a viz eost 1924. Ar pemzek vloaz ma chomas e Kemper a roas tro gaer d'ezan da garout muioc'h mui e vro ha d'en em staga out, dreist-holl abaoe ma oa kouezet dindan levezon ar brezoneger, ar furcher tenzorieu brezonek ma oa Fanch an Uhel.

Ganet ha savet war ar maez Anatol ar Bras a gare an dud diwar ar maez ; e blijadur oa o darempredi, tud an Argoat koulz ha tud an Arvor, kourerien ha pesketaer'en, hag evelse eo e teuas da anaout koulz ha ma rae pobl Breiz. An anaoudegezh-se a oa evitañ eun alc'houez evit kas da benn e labouriou ha dastum eur vriad hengouniou, marvailhou ha kountadenou, e-lec'h ma n'o divije ar re all kavet

netra hag el lec'h ma ne gave e-unan netra, eme G. Dottin, e lavare eo dre ma n'en devoa ket kavet an tu d'en em gemeret mat a-walc'h, rak envor an dud izel a zo doun evel ar mor.

Marc'harit Phulup, eus a Bluzunet, a oa unan eus ar re a gontas ar muia marvailhou d'ezan hag o komz anezi e lavare : « E penn ar vaouez-se em a em-« penn an eus gwelet renket ar muia « traou ennan ha, koulskoude am eus « anavezet Renan ha Pasteur ! »

E obero a zo niverus ; menegomp dreist-holl e studi a bouez war ar c'hoariva keltiek, romantou, gwerzioù ha dreist-holl Danevell ar Maro : *La Légende de la Mort chez les Bretons Armoricaïns*, e daou leor teo, en deus dastumet enno ar mojennoù a glever, e tal an tan, er goanv, diwarbenn an Ankou hag ar re varo.

Pemzek vloaz hed-a-hed a lakeas d'o dastum ; mistri-skol ha bele en a roas an dourn d'ezan eun draik bennak, met, e-unan penn e redas ar parrezioù hag e tiskennas en tiez e lec'h ma kavé d'ezan e teuje a-benn da glevout eun dra bennak hag a c'hellje talvezout d'ezan.

Setu amañ roll parrezioù Kerne e lec'h ma tastumas danvez e leor'ou : Kemper, Penhars, Kerfeunteun, Rosporden, ar Faouet, Scaer, Spezet, Coray, Quemeneven, Laz, Pont 'n Abad, Meil ar Wern, Dineault, Collorec, Plogoff, Enez Sizun,

Douarnenez, ar Faou, Argol ha Plougastel.

Ha setu re Dreger : Monfroulez, Lanmeur, Gwerliquin, Pluzunet, Begard, Pedernec, Pempoull, ar Roc'h Derrien, Landreger, Plouguel, Trevou-Treguimec, Pleudaniel, Yvias, Trebeurden, Perros ha Penvenan.

E Leon Anatol ar Bras a gutuilhas nebeud a-walc'h a dra ; evelato e kaver en e leor mojennoù bet dastumet e Plouvorn, e Cleder, e Gwinevez hag e Treflez.

Peadra da bennaoui a jom eta c'hoaz e Leon, gant an hini a garfe mont da ober an dro.

Anatol ar Bras a skrivas e galleg, dreist-holl, daoust ma ouie mat tre ar brezoneg ha kasals eo n'en divije ket embannet Danevell ar Maro e brezoneg, evel m'en devoa graet an Uhel evit ar sonioù ha kontadennoù en devoa dastumet ha pebez talvoudegezh he divije bet neuze Danevell ar Maro, moulet enni e brezoneg, kement tra en devoa klevet an oberour, er yez-se, e Léon, Kerne, Tregear ha Goelo.

Ar vrezoneger'en, eme G. Dottin, o deus rebechet d'ezan, meur a wech ha gant nerz, dre ma ne oa ket bet falvezet gantan beza ar skrivagner bras, e yez keltiek, a c'hortozet evel ma c'hortoze o zadou donedigez ar roue Arzur. Ma karfe beza klasket ar Bras hen ober e vije bet eur Mistral all o tiazeza da v ken evit ar ouenn, yez e vamm ; marteze n'en deus ket bet a-walc'h a feiz e amzer da zont ar brezoneg ; koulskoude e poanias betek ma voe roet d'ezan ar gwir da ober eur brezegenn vrezonek da c'houel Monument Unvan ez Breiz ha Bro-C'hall, e Roazon d'an 29 a viz here 1911, daoust d'an enebiezh a gavas war e hent ; bep gwech m'en deveze tro d'hen ober e kare ober e brezegennioù e brezoneg ; kement-se a reas e Plouaret, e kerz ar gouel graet eno en enor da Fanch an Uhel koulz hag e banvezioù an Erminig e Roazon. (1)

E berz kaera oa e vadelez ; p'en deveze tud uhel ha tud izel da z'gemeret an dud izel eo ar re a zegemere da genta ; e gouelioù Fanch an Uhel, e Plouaret, e lakeas ouz taol en tu dehou da brefed ar

C'hôtes-du-Nord, ar ganerez Marc'harit Phulup : « Ac'hano, Aotrou Prefed, « emezan, en eur ober da Varc'harit aze-« za, biskoaz n'ho peus bet tro da welout « a gen tost hag h'izio merc'hed ho tepar-« tamant. »

E lod a drubuilh en devoe edoug e vrehz hag an dra-ze eo a deuas a-benn anezan : er bloaz 1901, e dad, e vreurdeur hag e c'hoarvezed a voe bezet holl, en eur vagad, e aber Landreger ; er bloaz 1906 e kollas e wreg kenta ; er bloaz 1919, e eil gwreg ; er bloaz 1916, e vab ha n'en devoa ken mab nemetan evit dougen e ano, a voe laz er brezel ; Anatol ar Bras a jome seder atao, da welet, da vihana hag a zalc'he evitan e-unan poaniou e galon, met ar re-man, koulskoude, a reas kalz gaou ouz e yec'hed ha d'an 20 a viz meurzh 1926 e tremenas, evel Brizeug, pell d'ouz e vro, e kreisteiz ar Frans.

Karet en divije kaout ar maro en devoa hunvreet en unan eus e varzonegou : Eun abardaez a viz mae e karfen mervel ! Abardaez'ou mae a zo kaer, an douar a vez o vleunia l.

Karet en divije gwelout ivez unan eus e hunvreoù all o tont da wir, kanet gantan en unan eus e wella barzonegou hag e brezoneg :

Echu eo ar bloavezioù kri
An oabl a 'z a da zigeri
Nedeleg Breiz a zo arri.

Nedeleg Breiz a zo fenoz
Deus hag e well o renoz
Breiz nevez war daoulin Breiz koz.

Gwellase, da vihana, m'en deus gelllet kaout, war dreuzou ar bed-all, sent koz Breiz hag a gare kals d'hen digemeret ha da lakaat an Aotrou Doue da veza laouen ouz e ene.

H. CAOUISSIN

(1). En niverenn-man, er pennad « Mouez ar re varo » e kavoc'h komzou Anatol ar Bras, eun unan eus banvezioù an Erminig.

(2). Nedeleg Breiz, embannet, en e hed war Feiz ha Breiz genver 1941.

AN HINI A DREMENAS HE NOZVEZ EN EUR GARNEL

Devez bras a oa bet, en de z-se e Kernoter ; mevelien tri pe bevar diegezh diwar dro a oa bodet eno ; koan vat a oa bet ha chistr da bep hini ar pezh a gare ; p'o devoa debret hag evet an holl o gwalc'h e tostojont ouz an oaled ; ar wazed a lakeas tan war o c'hern'el, ar merc'hed a azezas e tal o c'harr-neza hag an teodou a yeas en dro.

Da genta, e c'hellit kredi e voe hano eus ar pezh a oa bet digouezet e doug an de z a oa bet eun devez skuzius ; gwazed Kernoter hag o amezien a oa aet kerkent ha teir eur da Lokmikael an Traez ; eur gwall dro e oa hounnez rak penp leo a zo hir da gezeg pa rankont chacha war garradou traez gleb teil ha barr-uhel.

Meneg a voe eus ar stern ha meuli a voe graet marc'h glas Roc'h al Laz, gwella marc'h kleur a oa tro-war-dro ; komzet e voe ivez eus ar bourc'hioù tremenet hag, hervez lavar an holl, gwella chistr o'taleri a gaved, war an hent, oa hini ar Moullec, e Plouillo.

— Ya ! da ! eme Vaodez Merrien, unan eus ar wazed, ha ma rojed d'in, bemdez, daouzek chopinad anezan ez afen unan a-walc'h da gemerout plas Ankou Plouillo, (1) epad eur zizun pe ziou.

— N'it ket da ober goap, evelse, Maodez, eme vestrez Kernoter ; marteze ho pezo affer ouz an Ankou kentoc'h eget n'ho pezo c'hoant.

Komz Mari al Louarn a voe a-walc'h evit trei spered an dud war draou ar maro ; eur vatez a lavaras hano eus unan hag en devoa graet goap eus Ervanig Plouillo hag a voe kavet maro er pardaez-se end-eeun.

(1). *Ankou Plouillo (Ploumillau) a zo skeudenn goat eur c'horf maro ne fonn ganton nemet e eskern, eul l'nsel war e skoaz hag eur falc'h en e zorn ; an Ankou-se a oa gwechall en iliz ha gwella ma oa da netra oa da sponta ar vugale ; bre-mañ emañ er sabreteri ; lezhañvet eo er vro Ervanig Plouillo.*

— An dra-ze n'eo nemet sorc'hennou gwrac'hed koz, eme unan eus ar wazed, o c'hoarz n, leiz e c'henou.

— Ar re varo a zo maro, eme eun all, hag unan maro n'hell ober netra da unan beo.

— N'eus fors, eme ar vatez, ma vije lavaret d'eo'h mont da dremen eun nozvez penn-da-benn d'ar garnel, ne vije ket re a lorc'h ennoc'h !

Ha setu ar wazed da enebi en dra c'hellent ; evelse emaint ; pa vez eur banne, d'ndan o fri, int pabored, war o menno, gouest da lonka an diaoul hag e gerniel.

Ya ! Mat da lavaret met pa vez hano ganto da ober e vezont lostok.

Setu ar pezh a weljod mat e Kernoter, er pardaez-se.

Yvon al Louarn n'en devoa ket evit kals evit gellout, gwelloc'h a-ze, lakat ar re all da eva ; en em dennet e oa e korn an oaled hag eno e selaeou eun tamm mat muioc'h eget ne gomze ; o klevout ar mevelien oc'h ober o brabanserez dirak ar vatez, evel ma raent, e kemeras tro da gomz.

— Mat ! emezan, ha n'en devoa doare ebet da veza oc'h ober goap, me ' garfe gouzout pehini ac'hano'h, paotred, eo an hardisa ; warc'hoaz ar beure e roin eur pezh a zaou skoued d'an hini ac'hano'h a gredo tremen an noz a zeu er garnel !

Ar baotred a zellaz an e'l ouz egile, a reas an neuz da c'hoarzin ha da lavaret n'oa an dra-ze nemet eur c'hoariellerez, met hini ne zavas da lavaret e raje an taol ; daou pe dri a yeas etredek an nor, evel m'o divije ezomm da vont a-gostez.

— Ac'hanta, eme Yvon al Louarn, komzit d'illo ! Eur pezh a zaou skoued am eus ; gounit daou skoued en eun nozvez a zo eun dra ha n'eo ket bep noz eo ho pezo tro da ober kement se ; mat, daoust d'aze, glaoustre ne zavo hini ebet ac'hano'h d'her gounit ?

Ha den ne zave ; holl e klaskent digareziou ha Maodez Merrien eo an hini a gavas da genta :

— Klasket em bije gounit da c'hlaoustre, eun nozvez all bennak, met an devez a zo bet ken tenn ha ken hir ma ne rofen ket evit daou ugent skoued va golc'hejad pell kerc'h e marchosi ar Mezou Meur.

Ha war-ze e savas en e zav. Ar re all a harpas e goizou hag a heulias e skouer. Ozac'h Kernoter a oa o vont d'o flemma pa voe klevet eur vouez sk'lr o sevel eus a douez ar merc'hed.

— Mestr, eme ar vouez vunut, daoust ha rei a rofec'h d'in evel d'ar re-mandaou skoued ma rafen ar pezh ne gredont ket ober ?

An hini a rae ar goulenne-se a oa eur verc'hig trizek pe pevarzek vloaz, chomet ken dister ma ne rojed ket ouspenn dek vloaz d'ez ; n'he devoa ken hano nemet Monik ; biskoaz n'he devoa anavezet he zud ; savet e oa bet en han ' Doue e Kernoter ha breman he micher pendez ek oa mont da ziuall ar zaout ; n'he devoa ken koutmant nemet he boued hag he dilhad ; peurl'ea ne gaved ket he mouz er velhadeg ; karget e veze da zihuna an reud nezet gant ar mitiz en all ; ober a rae he labour, sioul, he unanik ; eur wech en amzer e veze klevet a greiz pep kreiz o vousepedi, rak mat e oa da bedi hag he spered a veze troet atao war draou ar relijion.

Mari al Louarn, mestrez an ti, a voe sebezet pa glevas Monik o komz, hi hag a veze ker sioul peurl'ies.

— Klevit 'ta ar bebrenne-se, emezi ; n'eo ket souez e lavarfed eo gouest ar c'hoant gounit arc'hant da goll an eneoù, setu amañ eur gazez hag evit daou skoued a vije gouest da vont d'en em zorni ma vije laouket... N'ho peus ket a vez, penn-avel ?

— O ! Mestrez, ma c'hounezan an arc'hant-se, n'it ket da gredi ez afen da ober implij fall anezan, eme ar vesaez saout, ken habask ha tra.

— Ar pezh a giri a ri gantan, Monik, eme an ozac'h gant m'her gounezi. Ha plijadur a ra d'in gwelout eur plac'h v-han eveldout o klask gounit eur glaoustre ha ne gred ket ar wazed suilha warnan ; mat, kleo amañ ganen, kaset e vezi betek ar garnel ; ni a zero an nor warnout hag e chomi eno ac'h an da warc'hoaz ar beure pa ' z aimp da zigeri d'it.

Ar pezh a oa lavaret a voe graet, daoust ma ne oa Mari al Louarn, tamm ebet ar du gant kement-se.

Ar garnel a oa leun a eskern ; met kerkent ha ma oa diskennet Monik ebarz. an eskern a en em ruzas hag en em vernias ouz ar mogerion evit rei plas d'ez da c'hourvez evel ma vije bet en he gwele.

Monik, kenta fra a reas eo mont war bennou he daoulin da bedi evit an Anaon. ha goude ec'h en em astennas war an douar leiz a zave c'houez ar maro dioutan. Kerkent ha gourvezet e krogas ar c'hoant kousket enni hag eur soniri c'houek, a deus eus a-bell, hel luskellas gouestadik.

Ankouneac'haet he devoa edo en eur garnel ; en tu bennak all edo, a gaved d'ez, met ne oute ket e pelec'h, en eur vro glas eus ar re c'hlasa ; n'oa ket evit anaout netra. Klask a rae digeri he daoulagad evit gwelout, met he malvennou a oa pouinner evel ma vijent bet e plom.

Kouskat a eure, evelse, epad an noz pad astenn, he spered e bro an Elez. Da c'houlou-deiz, pa zihunas, e voe sebezet o welout edo er garnel. An nor a oa korn-zigor ha mestrez Kernoter a lavare d'ar plac'hig :

— Setu da bez daou skoued, Monik. D'it eo, her gounezet mat az peus.

— Ho trugarekaat a ran, mestr, eme ar baotrezenn.

Hag ez eas d'an iliz gant he fezig arc'hant gwenn. Ar person a oa er gadorgovez ; mont a eure d'e gaout da gonfa d'ezan ar pezh he devoa graet ha da rei d'ezan he fez arc'hant evit eun oferenn da lavaret evit eneo dilezeta ar purgator.

— Marteze, eo evit unan pe unan eus va zud ha ne anavezan ket eo e vezo, emezi. Ha setu perak em eus bet youl, abaoe ma 'm eus anaoudegez, da gaout eur gwenneg bennak d'in va-umau. An Anaon her gouie ha setu perak o deus va diouallet ker mat, en noz tremen.

— Mat, plac'hig, eme ar person o rei d'ez an absolvenn, ar pezh ho peus c'hoant da gaout ho pezo dioc'htu. An oferenn ez an da lavaret a vezo evidoc'h.

Monik a glevas an oferenn hag a dosteas ouz an daol zantel gant kals a fez.

Kerkent ha m'oa echu an oferenn, ha p'edo dres o vont er maez eus an iliz, skanv he c'halon, evit distrei da Kernoter, e tremenas, er porched, ebiou eun den koz, gwenn e vleo, ha koz Noe da welout daoust ma oa sounn, en e zav, ha skanv e vale. Tostaat a eure ouz ar plac'hig gant kement-se.

c'hig hag o stoui dirazi e lavaras :

— Plac'hig vihan, daoust hag ar vade-lez ho pefe da gas ar paper-se da Gersaliou ?

— O ! Ya da, den mat, emezi hag e kemera ar paper eus a dre e zaouarn.

An den koz en devoe eur mousc'hoarz ker kunv hag a drugarekas gant komzou ken tener ma kave da Vonik e wele atao e vousec'hoarz hag e klev e gomzou a anaoudegez vat en dra ma kerze etrezek Kersaliou ha b'skoaz n'he devoa tanvet eul levenez glanno'h en he c'halon.

— Na pebez penn kaer a zen, en devoa, emezi.

gavas tal ouz tal gant perc'hen ar maner.

Hag hi ha lavarout « de-mat » d'ezan.

— Da belec'h ez it evelse plac'hig ? emezan.

— D'ho maner, c'houi, Aotrou Kersaliou.

— Ha da betra ez it du-man ?

— Da gas ar paper-man a zo bet roet d'in da gas d'eoc'h.

Hag e lavaras ar pezh a oa d'gouezet ganti er porched ha peger kaer e kave an hini koz daoust d'e oad bras.

— Hag hen anaout a rafec'h ma vefe diskouezet e bortred d'eoc'h ? a c'houlennas an denchentil a oa deuet da veza

— Setu hen ! a lavaras en eur taol ar plac'h yaouank !

Kersaliou, a-raok an Dispac'h a oa eur maner hag e oa noblansou ennan ha Kernoter a oa unan eus e vereuriou. Eur vali gant gwez fao a zo da vont d'ezan. Pa 'z eas ar vesarez vihan er vali an deliou fao a en em lakeas da zourral, da zourral ha koulz lavaret da gana evel ma vije bet eul labous pep hi ni anezo.

— N'ouzon ket, a lavare Monik outi he-unan, met me gav d'in e tigouezo eun darvoud laouen bennak ganen, fenez. Me gav d'in em bezo chans ev't beza gelllet ober eun tamm vad d'an den koz-se.

Edo o vont e porz Kersaliou p'en em

gwenh kann goude beza lennet ar pezh a oa war e baper.

— O ! sur a-walc'h hen anavesten emezi.

— Mat, deuit 'ta, neuze !

Her c'has a eure er maner hag hel lakeas da dreuzi ar c'hrampeier. Daoust ma ne lufre ket an traou e Kersaliou evel ma raent en amzer goz e kaved ennan c'hoaz arrebeuri gaer ha pinvidik. War ar mogerioù e weled portrejou tud vrudet maner nobl Kersaliou.

An Aotrou a gasas Monik eus an e'l portred d'egile.

Ha dirak pep hini e c'houlenne :

— Henmañ eo ?

— Nann, emezi, n'eo ket hennez eo c'hoaz.

Tremen a rajont evelse d'razo holl. Kaer he devoa Monik lakaat evez n'oa ket gouest da anaout e hini anezo penn kaer hag hegarat an den koz a oa en em gavet ganti er porched.

Aotrou Kersaliou a jomas eur pennad hep lavarout ger, nec'het maro.

— A greiz pep kre'z e skoas war e dal.

— Deuit ganen-me d'ar zoller ! emezan d'ar plac'hig.

Berniou koz traou eus an amzer goz a er zolier-se : pallennoù koz e p'hou, skeudennou koz mac'hagnet, taolennou koz, leun a doullou. An denchentil a en em lakeas da c'houilia etouez an taolennou-se. Ha dre m'o zenne eus a douez al loustoni o diskoueze da Vonik a rae eur sec'ha d'ezo gant tu eneb he zavancher.

— Setu hen ! a hopas en eun taol ar baotrezenn.

Anaout he devoa graet penn an hini koz war an daolenn daoust ma oa houmañ dislivet eun tamm g.

— Mat eo ! eme vestr Kersaliou. Diskennomp breman d'am c'hamp-studi.

Eno e tigoras eur p'kol leor e lec'h m'edo hanoioù e holl dud koz ha goude beza sellet piz outan :

— Monik paour, emezan, selaout mat amañ ganen. An den koz ho peus kavet

oa er zolier-se : pallennoù koz e pilhou, koz. Ouspenn tri c'hant vloaz a zo eo maro. Tri c'hant vloaz a zo edo e tan ar purgator o c'hortoz eun oferenn d'hen teuna ac'hano. An oferenn-se, eur paour, diwar e c'houmidegez e-unan eo a ranke he lakaat. Ha c'houi hoc'h unan eo ho peus graet an draze evel m'eo merket war ar paper ho peus degaset d'in hag a zo warnan skritur an hini maro e-unan. Drezoc'h c'houi, unan eus va zud koz en deus gelllet mont d'ar baradoz ; va c'hariget en deus da rei d'eoc'h eur gopr diouz e zoare ha diouz hoc'h hini. Hiviziken n'z eoc'h da zervicha da lec'h all ebet nemet d'am zi ha graet e vezo d'eoc'h braoa ma vezo gelllet. Livirit hepken ha mat e kav't ar pezh a ginnigan d'eoc'h.

Ar paour kaez mesaerez vihan, ha n'edo tamm ebet o c'hortoz eun hevelep kinzig, a voe ker strafuilhet o klevout an Aotrou, ma ne c'hellas ket lavarout eur ger.

Met mestr Kersaliou a wela eo al levenez re vras a veuze he c'halon eo a vi-re outi da gomz.

Adalek an devez-se e vevas er marier. Kaout a eure eno an eurusted, met, evel a lavare Yvon al Louarn, eus a Gernoter, diwarbenn ar pezh a zaou skouted, her gounit mat he devoa graet.

Koniet gant Mari Loeiza ar Belleg, eus Pors Gwenn ha dastumet gant ANATOL AR BRAS

Loeiza ar Belleg ...

... hag A. ar Bras. (Skeudenn savet d'ezo e Sant-Brieg.)

“EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR”

KONTADENNOU A VRO-EIRE

SAVET E BREZONEG DIWAR TROIDIGEZ H. HUERRE
DASTUMET GANT DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)

Kontadenn ar
c'houec'hvet nozvez : **GWREG-VOR AR MOR-RUZ**

Kas a reas Diarmuid e zevez evel diagent, betek ma teuas ar pardaez. Neuze e voe kaset d'ar sal-vras. Goulenn a reas outañ an Itron hag e tu edo da staga gant e gontadenn. Hag e lavaras ya. Ha hi c'houeza en hec'h ibilig aour. An doriou a-gostez a zisklozas hag an daouzek den a zeuas tre. Pep gwaz a oa e wreg o kerzout en e gichen. Holl ec'h azezjont hag an Itron a lavaras : « Ac'hanta, en em laka gant da zanevell. »

Bez' e oa eur wech eur roue koz. Pell a oa e veve e rannvro Ulad. N'oa ken nemet eur mab penhiér d'ezan. Marvet oa ar rouanez a-greiz genel ar prins yaouank. Dreist pep muzul e kare ar roue e hêr yaouank, ha pa voe hemañ bras, e roas kabestr d'ezan d'ober e pep tra d'ouz e froudenn. Mounounet e teuas da veza, ha fallakr-mantrus. Alies e c'hoarie taoliou dizoare d'ar vevelien ha d'al labourer-en. Met ne dalveze ket ar boan en em lenn ouz ar roue : hemañ ne rae e c'houlenn ouz den.

Modh a raed eus ar prins roueel. Pa voe pemzek vloaz ec'h en em droas kenañ ouz ar pesketa. Met n'oa ket a-walc'h gantañ lazeta er ster. C'hoant en devoa da verdei war ar mor. Rei a reas ar roue d'ezan eur vag skañv ha brao, gant gouel ha roñvou da c'hellout ganti tizout ar mor bras. Ha setu eur beurevez e savas a-bred, hep ma evesaas outañ ar roue na den all. Pignat a reas en e vag, sevel ar ouel, ha heñ kuit, betek ma tegouezas tost da veg enez Eoghan. Setu ma savas eur barr-amzer ha ma voe ar vag bountet etrezek eur garreg vras. Aodh, pa savas e zaoulagad, a welas war ar roc'h eur plac'h yaouank koant. Azezet oa, eur melezour aour ganti en eun dourn hag en egile eur grib, hag e kribhe he bleo melen-aour. Mab ar roue a lavaras outañ e-

unañ n'en devoa biskoaz gwelet eur plac'h yaouank ken koant hag hounnez. Komz a reas eta outi en eur lavarout : « Daoust ha te eo Gwener, pe gweleraouenn ar beure ? Pe lavar d'in perak emout amañ da-unan, d'ar beure, war eur garreg noaz.

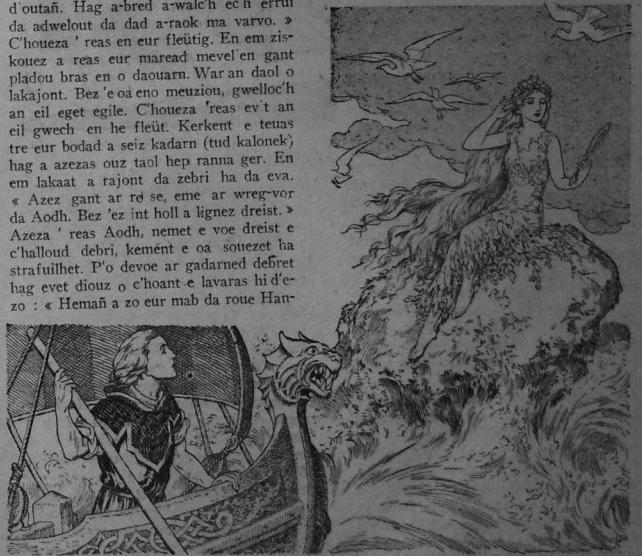
— Nann, n'oun netra en doare-se, n'oun ken nemet eur verc'h hep tad, hep mamm, hep den war an douar. — Ma teuez, enezañ, ganen da gastell va zad, e vevi a-hed da vuhez el levenez, er binvidigez hag en aez. » Sevel a reas hep ger ebet ha dont davetañ war ar vag. Heñ a wintas ar ouel hag a sturias e-doare da vont er-maez eus ar pleg mor ha distrei d'ar porz. Met pell ne deas ket. Sevel a reas eur barr-amzer foll, luskellet e voe ar vagig war gern ar c'hoummou, eus an nec'h d'an traon evel eur blouzennig, ha war var edo da oueledi. « Me lavar d'it am eus keuz d'az peza kemeret er vag eme Aod, rak dreist galloud eo ez afemp beo ac'hann. Pennfollet eo ar gwagennou ha re greñv an avel. — Bez dizaon, emezh, n'eus arvar ebet d'comp da veuzi. Eur wreg-vor oun-me, eur c'hastell am eus dindan ar Mor Ruz, ha peogwir eo tonket d'it chom hep gellout distrei da gastell da dad, e r'n d'it dont d'am hini. » A-vec'h m'he devoe komzet 'velse, e savas ar vag war beg eur wagnen vras, ha pa ziskennas, e tennas ar wreg-vor eur vazig eus he c'herc'henn, e skoas Aodh ganti. Kerent e teuas da veza eur pesk bras, ha setu ma neue er c'hoummou. Met ne gollas ket e sk'ant. Lonket e voe ar vag gant an tonnou. Neuze e welas Aodh e rikle ar wreg-vor en e gichen. Met a-vec'h m'en devoa evesaet ouz an dra se, ec'h erruas eur balun bras hag a vennas o lonka. Digeri a reas e c'heol hag Aodh a gavas d'ezan oa graet gantañ. Met ar wreg-vor a skoas gant al loen euzus hag a z'irrammas digantañ eul lagad. Ha he-

mañ tec'hout. Kenderc'hel a rajont da netial. Eur pennad amzer e kerzjont evelse hag e tegouezjont en eur vro all. Dindan ar mor edo houmañ. Ar wreg-vor a douchas ouz Aodh hag a adkennas e stumm. Kaer ha glas oa an douar en-dro d'ezo. Gwelout a raed eno an heol, al loar hag ar stered evel du-mañ. Kas a reas-hi Aodh d'ar c'hastell. Hemañ, pa sellas en-dro d'ezan, a welas an traou hag an arrebeuri brava en deus lagad eun den gwelet biskoaz. E-skoaz an dra se, eul lochemn n'oa ken kastell tad Aodh. En aour melen koz edo an arrebeuri, ha n'oa ket eur meudad anezo e-lec'h n'oa ket sterniet en danvez eur maen a briz uhel. Enez Fodlila (ano koz Eire) en he fez n'he dije ket talvezet da baea ar c'hastell ha kement a oa ennañ.

« Bez amañ dizaon ha dibreder-krenn, eme ar wreg-vor. Den ne enebou ouz da c'hoantou. Seiz vloaz e chomi amañ, ha goude ar pennad amzer se e rin d'it distrei d'az pro, d'ar porz ez out loc'het d'outañ. Hag a-bred a-walc'h ec'h erui da adwelout da dad a-raok ma varvo. » C'houeza 'reas en eur fleütig. En em ziskouez a reas eur maread mevel en gant pladour bras en o daouarn. War an daol o lakajont. Bez' e oa eno meuziou, gwelloc'h an eil eget egile. C'houeza 'reas ev't an eil gwech en he fleüt. Kerent e teuas tre eur bodad a seiz kadarn (tud kalonek) hag a azezas ouz taol hep ranna ger. En em lakaat a rajont da zebri ha da eva. « Azez gant ar rde se, eme ar wreg-vor da Aodh. Bez' ez int holl a lignez dreist. » Azeza 'reas Aodh, nemet e voe dreist e c'halloud debri, kement e oa sotezet ha strafuilhet. P'o devoe ar gadarned debret hag evet diouz o c'hoant e lavaras hi d'ezo : « Hemañ a zo eur mab da roue Har-

ternoz Iwerzon. Aodh a raer anezañ. — Degemeret mat eo, emezo holl. » Ha kerent i en o sav hag er-maez. « Sotezet holl out, eme ar wreg-vor, gant ar pez ac'h eus gwelet amañ ; n'ac'h eus ket gwelet an hanter nag ar bedvedenn eus an traou marzus a zo amañ. Kalz traou all iskisoc'h a zo da welout. Deus bre-mañ ganen. Gwelout a ri eun dra bennak eus taoliou kaer va difennourien, ken gwazed, ken merc'hed. »

E gas a reas war eur c'hilazenn vreo e k'chen ar c'hastell. Bez' e oa eno seiz gwaz ha seiz maouez. Ha hi d'ezo : « Diskouezit da vab ar roue, hag a zo amañ unan bennak eus ho taoliou-kaer. » Mont a reas unan anezo d'ar c'hastell ha distrei gant eur goaf hir, gwenn, beget lemm. Sanka 'reas en douar dornell ar goaf. Hag ez eas war e giz hag e lam-mas ugent troatad diouz an douar hag e kouezas en-dro, e vruched harpet war beg lemm ar goaf. Eur pennadig e cho-

Aodh a welas war ar roc'h eur plac'h yaouank koant !

mas evelse, da c'houde e reas eul lamm hag e tizas an douar hep gouli ebet. Eun all a lammas neuze en aer hag en em lezas da goueza, e c'henou d'an traoñ e-doare ma sanke ar goaf en e c'henou ha ma teute er-maez a-dreñv e benn. Eun nebeud munutennou e chomas evelse, da c'houde e reas eul lamm d'an douar hep beza gloazet. Eur gwaz all a lammas d'e dro hag a ziskennas, e gein d'an traoñ. A-dreuz e vruched e sankas ar goaf hag er-maez e teuas a-dreñv kern e benn. Eur pennadig e chomas 'velse hag e lammas hep en em c'hloaza. Eun all a lammas hag a gouezas, e c'henou war beg ar goaf. Disanka ' reas an arm eus an douar gant e zent hag e blanta en eul lec'h all. Eur gwaz a grogas en unan eus ar merc'hed a oa eno, a lammas ganti en aer, a ziskennas hag en em zalc'has war eun troad en e sav war beg ar goaf. Eur pennad e chomas evelse, ha goude e lammas d'an traoñ hep gloaz na k'gnadenn. Neuze e tegasjont eur goaf all hag e blantjont en douar e-kichen ar c'henta. Daou waz a lammas en aer hag a ziskennas e-doare m'en em gavas pep hini en e sav war beg eur goaf. Tenna ' rajont o c'hlezeier hag en em lakaat d'en em ganna, ken e strinke d'ouz o armou fullennou-tant stank evel glao. Goude en em ganna ese eur pennad brao, e lammjont d'an douar hep eur grabisadenn. Neuze e teuas tro ar merc'hed hag heñvel-mik e rajont ouz ar wazed. Sabatuet-holl edo Aodh gant kement a wele. « Petra ' sonjez eus va strollad gwazed ha merc'hed ? eme ar wreg-vor. — Alies bras am boa klevet hano anezou, er gêr, gant va zud, eme Aodh, met biskoaz n'o deus sevenet he-velep taoliou-kaer. Hag ar merc'hed a zo ken ampart hag ar wazed. » Neuze e kasas Aodh d'ar c'hastell, d'eur gambr skedus-kenañ, gant an heol o para enni ; hag e tiskouezas d'ezañ eur bern traoù, kaeroc'h ha souezusoc'h an eil re eget egile. Goulenn a reas outañ ha karout a rae ar sonerez. « Ya sur, emezañ, hag em c'her em eus eun delenn vreo. — Ma outezez c'hoari gant an delenn, emezi, emañ ouz o vont da rei unan d'it, pe ma kavez gwel e lakin mont da gerc'hat da hini. — Evit gwir, gwel e vefe ganeñ va hini, emezañ ; rak n'ouzon ket ha gellout a c'hellin tenna eus eun delenn n'oun ket boazet outi ur son plijus d'ar skouarn. Met penaos e lakañ klask va hini ? —

...En em ziskouezas dirazo eun denig bihan.

Gortoz eur pennad, emezi. » Hag e hejas eur c'hloc'hig da seni. War an taol en em ziskouezas dirazo eun denig bihan. « Kae, a c'hoar-hennennas-hi, ha degas d'eomp an delenn a zo e kastell roue Ulad, e kamb mab ar roue. » Digeri a reas ar prenestr ha sellout outañ o pellaat ken buan ha ma c'houez an avel veurz. Eun eur hanter diwezotoc'h edo dija distro gant an delenn. « Fidamdoue, sed aze eur c'hannad mat, eme Aodh. — Peogwir emañ bremañ ganez an delenn, emezi, deomp da sal ar sonerez. » Ha hi er-maez, Aodh ouz he heul E gas a reas da eur sal vreo hag ec'hon e-lec'h ma oa en tu-hont da zaou-ugent c'hoarier. Bez ' o devoa an holl vinviou-seni he deus b'iskoaz eur skouarn klevet hag eul lagad gwelet. Bez ' e oa telenn er, henrebederien, piferien hag eur bern sonerien all. Rener al laz-seni, gant doujans, a stouas izel dirak ar wreg-vor. « Sed amañ mab roue Bro-Ulad, emezi. Ar sonerez a gar

kalz. C'hoariit d'ezañ eun dra bennak. » En em lakaat a rajont da seni en doare an dudiusa he deus biskoaz skouarn klevet. Aodh a gawe d'ezañ n'oa ket, en neñv zoken, sonerez heñvel. P'o devoe echu da c'hoari, e lavaras ar wreg-vor da Aodh : « Petra ' sonjez eus va sonerien ? — Ar re wella eus ar bed int, emezañ. — Bremañ e c'hoantafen da selaou, emezi. — Feiz ! ne rafen nemet rei tro da c'hoariz d'in o c'hoari dirazout va zammig sonerez goude toniou ken plijadurus hag ar re emeur o paouez selaou. Met peogwir ez peus c'hoant hag ez peus graet klask va zelenn, e fell d'in ober va gwella. » En em lakaat a reas da c'hoari, met n'oa e sonerez nemet eun trouz d'zoare e-skoaz c'hoari ar sonerien all. Pa ehanas, e lavaras hi d'ezañ : « Mat e c'hoariz, va mignon, met gwel e c'hoari a-barz ma kementi hent ar distro. » Neuze e reas d'ezañ mont d'eul liorz dispar. A-stok ouz an douar edo skourrou ar gwez dindan pouez ar frouez. Bez ' e oa eno ivez bleuniou n'en devoa b'iskoaz Aodh gwelet henvel outo. Bemet e chomas, ha meuli a reas al liorz, met ne lavaras ket hiroc'h.

D'ar pardaez edo ar gadarnidi azezet ouz taol hag ar wreg-vor en o c'heriz war eun azezzenn aour. Neuze e teuas tre eun difennour e du hag en em lakas da lavarout : « Itron vat, bez ' ez oun eun embannour da wreg-vor ar Mor Du. Degas a ra d'it drezoen eun dicheka. Kement a ra d'it d'vz gant pet marc'hegiour e teui da stourm outi, pelec'h ha pegoulz e c'hoarvezo an emgann. — Gant seiz kadmarn e stourman ; ra vezo lec'h ar stourm Leithbhior e Bro-Eoghan en hanternoz Eire, hag an deiz warc'hoaz da noz. Kas ar gemennadurez se d'az rouanez. » Ne lezas ar wreg-vor netra da lenn warni eus he menozion, keit ha ma voe dirazi an embannour. Met kerent ha ma voe aet kuit, e teuas d'ez e melkoni vras : « Morse ne vez trec'het kadarnidi Gwreg-vor ar Mor Du, emezi, hag aon am eus na zeufe va strollad marc'hegiourien, ha me va-unan, da goueza a-greiz stourm. Met n'eus tu ebet d'en em sach a'chano. — Anaout mat a ran, eme Aodh, al lec'h ma tle an emgann c'hoarvezout emañ, ha c'hoant am befe da arvesti outañ, ma asantez. Met ra viro Doue na c'hoarveze droug ebet ganez. — Bez du-hont, emezi. Ha ma kouezomp e-kre z

al lazadeg, kemer da vag, hag a zo e skeud ar garreg e-lec'h m'am gweljou ar wech kenta. » Ha setu penaos e tremenas ar gadarnidi an noz. Eun drederenn anezou kana, eun drederenn o pledi gant kontadennou Fenianed, eun drederenn o f'skuiza dibreder, o voredi pe o kou ket pouner, betek ma savas an heol antro-noz. An devez a gasjont o lemma o armou hag oc'h aoz a harnez a-benn an emgann. Goude en em lakejont en hent en eur gas ganto mab ar roue. Den ne c'hell lavarout pe hent ez ajont gantañ, met en eun taol krenn ec'h en em gavjont holl bodet e Leithbhior, eun hanter eur a-raok hanternoz. Edo d'ja ouz o gortoz Gwreg-vor ar Mor Du, gant he seiz kadmarn. N'en em saludjont ket, ha ne rannjont ger. Tenna ' rajont o armou. E-pad teir eurvez e voe etrezo eun emgann skrijus. Dont a reas pelloc'h Gwreg-vor ar Mor Du hag he zud da gaout ar gorre ; hag e lazjont ar seiz marc'hegiour a oa enep d'ezou ha ganto ar wreg-vor. Stelpel a rajont ar c'horfou er c'houer dosta. Hag i kuit, en eur lezel Aodh e-unan penn hag o ouela dourek d'e vignoned.

Pa zeuas en-dro ennañ e-unan, ez eas en hent ha ne ehanas ket, ken n'en devoe tizet enez Eoghan, al lec'h m'oa da genta en em gavet ar wreg-vor gantañ. E vag a gavas ouz skeud an tornad evel m'he devoa ar wreg-vor lavaret d'ezañ. Gwnta a reas ar ouel, ha heñ etrezek e borz genidik. Ar roue, pa voe distro e vab, a voe laouen dreist, rak kaout a reas d'ezañ evel an holl edo maro e vab. Aoz a rajont eur gouel bras er c'hastell. Seiz devez ha seiz nozvez e padas. Abaoe an amzer se ne dostaas morse ken Aodh ouz ar mor. B'iskoaz pesketaer pe verdead ne dremenas tost da dornaod ar wreg-vor e enez Eoghan, biskoaz abaoe ar mare se betek bremañ. Ha biken ne dafent du-hont, nag evit aour, nag evit ar c'hant.

« Ha setu va marvailh. — Eun danevell vat eo, emezo holl. — Hag eur gontadenn wir, eme unan bennak. » Hag i holl en o sav. Digeri a reas ar voger agostez. Hag i er-maez evel m'oant deut e-barz, pep hini gant e vaouez, en e serr. Neuze e teuas tre ar porzier hag ez eas an Itron er-maez ar gambr. Ar porzier a gasas Diarmuid gantañ hag a reas d'ezañ da zebri ha da eva. Goude-se ez eas Diarmuid da gousket.

Kontadenn ar seizvet nozvez : **kolm o' ruaire**

Kas a reas Djiarmuid an devez war lerc'h evel ar re a-raok. Pa zeuas ar par-daez, e voe galvet d'ar sal vras. Lakaat a reas an Itron he c'houtell aour war he muzellou, ha c'houeza e-barz. D'geri a reas eur wech c'hoaz an nor argostez hag an hevelep tud a zeuas tre, pep gwaz o kaout en e gichen e vaouez, ha pep maouez eur bugelig ganti ouz he bruched. Azeza rajont hag an Itron lavarout da Ziarmuid en em lakaat gant e varvailh. D'armuid a zeraouas eta evelhen :

Bez' e oa eun den hag a raed anezan « Colm O' Ruair » o chom tost da venez an Itronezed. Marvet oa e wreg da zeiz hec'h eured. Ken trumm oa marvet ma voe kalz a dud o lavarout outo o unan edo Kolm evit eul lodenn bennak en he marvidigez, c'hoant d'ezañ hepken da gaout argourou e wreg ha da gemer eun all da bried. Ha setu eun devez ma'z eas Kolm d'ar menezou da drouc'ha peadra d'ober skubellennou. Eur wiz eus an dibab a welas-heñ o turia e-harz eur wezenn : « Mardouen, emezañ outañ e-unan, sed amañ' vat eur wiz a zoare. N'ouzon tamm ebet da biou eo. He frena a rafen a-galon vat. » Mont a reas tostoc'h evit evesaat gwelloc'h outi, met en em racha a reas kuit d'ar red dre douez ar gwez. « Ret eo d'in dont a-benn da zizolei da biou eo, eme Golm. N'he lez'n ket da vont e-biou, a briz ebet. Ober a reas eun hordenn eus e valaennou, ha fellout a reas d'ezañ distrei war eun d'ar gêr. D'ar c'houlz se e welas eur vaouez koz, eur vantell ruz ganti, o tont etrezek ennañ diouz traoñ ar menez. « Doue r'az pennigo, mammig koz eme Golm. » Met ar gozenn ne respontas netra outañ ha heñ kredi e oa bouzar. Pa voe-hi tostoc'h e kreveas e vouez hag e c'houlennas outi ma ne ouie ket, marteze, da biou oa ar wiz en devoa gwelet war an dorgenn a-greiz ober balaennou. « D'in-me eo, eme ar wrac'h. — Eur wiz a vank d'in, eme Golm, hag he frena a rafen a-youl-vat mar demañ da werza. — Fellout a ra d'in a-walc'h he lezel ganit, ma prometez d'in ober brao outi, emezi. — Prometi a ran, na petra' ta, hag a-greiz-kalon. Va ger a roan d'it, ne rin' biken netra d'ez i na vefe ket dereat. — Bez' e vez eun tammig gouez, eme ar vaouez, ha marteze a-

walc'h e vezo d'as ober outi keit ha ma ne vezo ket boazet ouz da di. Met ma roez founnus d'ez i da zebri, az pezo aze eur wiz na vezo ket a boan ganti. — Da drugarekaat a rari mil gwech, eme Golm. Eus an torrad kenta am bezo, e te-gas'n d'it an hanter. — Mat, mat, emezi, hag en em lakas da c'hervel « gouri, gouri », ha setu ma erruas ar wiz d'ar red etrezek enni, a-douez ar c'hoad. « Bre-mañ Siubhan (Janed), eme gwrac'h-he-gwiz, kae da chom da di an den se. Ober a ray brao ouzit ha n'am eus mui netra da rei d'it. » Neuze e tistrofias he diou-skouarn, e redas da gaout Kolm hag e skrabas outañ he groñj evit diskouez ez afe a-youl-vat d'e heul. Mont a reas eta en eur gas ar wiz d'razañ, ha pa voe en em gavet er gêr e roas d'ez i e-leiz da zebri. Antronoz e reas d'ez i eur c'hraouig-moc'h kaer ouz an a-dreñv d'an ti ha bemdez ez ae da duria hag e tistroe da serr-nouz. Eun abardaevz ne deas ket, evel boaz, er-maez eus he lochenn. Kolm pa'z eas da sellout outi, a welas he devoa en he c'hichen eun torrad moc'h-bihan. Unan war-nugent a oa anezo : « Ac'hanta mat eo, setu eur vano hag a ro, eme Golm. Ma teuan a-benn da sevel an holl voc'h, am bezo unnek hag e kasin dek d'an h'ni goz. » Diouz an noz e roas d'ar vano kalz bleud kerc'h, hag a-raok mont da gousket e roas adarre. Antronoz-beure e kemeras c'hoaz preder ganto. Hag ez eas d'ar menezioz da gas kelou d'ar wrac'h e oa gant ar vano eur pemoc'hig war-nugent. Redek a reas an uhelennou eus an nec'h d'an traoñ, a-dreuz hag a-hed, met tu ebet da welout ar gozenn. « Marteze eo mario, emezañ outañ e-unan. » Distrei a reas d'ar gêr hag e oa eurus-bras o soñjal en dije hiv ziken ar moc'h-bihan holl evitañ e-unan. Ober a rae brao-kenañ ouz ar vano, hag hour-mañ ouz he re vihan. A-benn eun nebeud mizou edo ar re-mañ bras a-walc'h da werza. O c'has a reas d'ar marc'had ha kalz arc'hant en devoe diouto. Eur miz bennak goude ez eas ar wiz kuit hag e ti troas d'ar menezou. Pa voe deut endro, Kolm a evesas edo adarre o vont da gaout eun torrad. Souezet kenañ e voe. Antronoz pa sellas e kraou ar moc'h, ar wiz he devoa re vihan. En taol mañ e oa

unan ha tregont. « Fidamdoue, eme Golm biskoaz n'am eus gwelet kement a voc'h bihan en eun torrad hepken. Hag ez int bras 'vel ma ne vije bet nemet nebeut eus an torrad. » Unan anezo hepken a oa bihan ha karnac'h, met ar braoa anezo holl oa. Bez' e oa du, gwenn ha glas, eur steredenn war e benn. Melen aour oa ar steredenn. Pa voe eiz devez, ne lezas mui da dostaat ouz ar vano pemoc'h bihan ebet, betek m'en deveze bet hénnéz a-walc'h. Kolm a zibunas ar marvailh d'e amezeg. Hemañ a lavaras d'ezañ n'en devoa klevet biskoaz e c'helle eur vano kaout war eun dro kement a re vihan. Klaoustre, emezañ, n'eo ket gouest ar vano d'o sevel. « O sevel a raio brao, eme Golm, kement a roan d'ez i vleud kerc'h hag a laez livr'z. — Ar vano vur-zudusa am eus gwelet eo houneez, eme an amezeg. » Pa voe ar moc'h daou viz, Kolm o c'hasas d'ar marc'had, nemet ar pemoc'hig marellet. Kalz en devoe diouto. E-touez an torrad n'oa par all ebet nemet an hini b'han marellet. Domhnaillin oa e ano (ano-bihan Daniel, Danielou e brezoneg). Pa voe gwerzet ar re all, Domhnaillin a en em lakaas da greski muoc'h-mui hag ar vano a oa sot gantañ. Tri miz goude an eil torrad ez eas adarre ar vano d'ar menezioz. Pa voe d'stro, Kolm a welas edo adarre o vont da gaout re vihan. « C'hoant am befe da c'houzout petra' rez er menezioz, eme Golm, ha war evez e vezin ac'hanout kenta tro ma'z i di. » Antronoz pa savas, e welas Domhnaillin azezet e-unan er-maez log ar moc'h ha pa sellas e-barz e welas edo an douar gloet-holl a voc'h bihan. Bez' e oa unan ha daou-ugent anezo. « Mardouen, eme Golm, eur seurt torrad a zo eun dra bennak dire'z ennañ. Ne vo ket gouest ar vano da sevel an hanter. Emmaou o vont da veuzi dek anezo. » Ha kerkent e kemeras eur bouteg hag e lakaas e-barz dek eus ar moc'higou ; edo ouz o samma ouz e ge'n, pa reas ar wiz eul lamm dreist moger ar c'hraou en eur glask paka ar bouteg gant he groñj hag en eur lavarout evelhen : « Pelec'h e fell d'it mont gant va bugale ? » Dare e voe da Golm koueza war e benn a-dreñv, ken strafuilhet ha ken souezet e voe. Ne voe ket evit ranna ger. « A ! emezi adarre, n'eo ket bet a-walc'h ganit kaout gounidegez gant va re vihan. C'hoant a ra poa da laez eul lodenn anezo,

hep soñjal ennou, met o klask hepken gounit muoc'h. » Kolm, kerkent ha ma c'hellas komz, a respontas : « M'hen tou war va ene, n'eo ket dre zispriiz ouzit nag ouz da voc'h bihan edon o vont d'o beuzi. Met aon am boa na c'helljes ket o sevel. Ar boaz eo ganeomp-ni, p'he devez eur vano kalzik a voc'h bihan, beuzi eul lodenn anezo. — Ra ouezi 'ta e c'hellen, m'am befe kals a re vihan war eun dro, o sevel holl gw'itubunan hep dleout ouzit nag eur c'henaoad nag eul lonkadenn eus netra, eme ar vano. — Bremañ e ouezan n'out ket eur vano evel ar re all, met betek hizio n'her gouien ket c'hoaz, eme Golm, ha fiziafias start am eus e te-gemeri va d'gareziou evit ar pez am eus graet. » Neuze en em lakaas Domhnaillin yaoutank da gomz en eur lavarout : « Digareziou n'az peus ket : bez' ez out eun den youlek. — Kae er-maez, eme ar vano, kae, va mab, gra teir youc'hadenn kreiva ma c'hell'. » Mont a reas Domhnaillin er-maez ha distaga teir youc'hadenn ken uhel, ma c'hellas an holl o c'hle-vout betek dek mil paz tro-war-dro. A-raok m'en devoe youc'het an drede gwech e weljont o c'h erruout warno d'an daou-lamm eun troellad moc'h hag a c'har-me kreiva ma c'hellent. Kavout a reas da Golm n'oa ket e Iwerzon a-bez eur pemoc'h hepken chomet hep dont. Dont a raent d'an daou-lamm evel pa vefent bet kezeg-red, ha pell en o raog, evel pa ve bet ouz o sen, e rede eun tourc'h bras.

Sa'ha' reas war Golm ha tremen etre e zivesker. E zibrada' reas war e gein ha Kolm en em gavas ac'haoliad, e benn troet etrezek lost al loen. Distrei a reas an tourc'h da gemer penn an troell gant an holl voc'h all d'e heul. Ha heñ etrezek ar menezioz, ar moc'h gantañ. Kolm a huche, a glemme, a c'halve skoazell. Met n'oa skoazell ebet da c'hortoz. Erruout a reas an troell en e bez e-barz ar menez. Lavarout a reas ar vano eur gomz, hep ma komprenas Kolm : diskloza' reas speur ar menez, hag an holl e-barz d'ar red. Serri a reas adarre ar menez war o lerc'h : Kolm a voe diskaret d'an douar hag a yeas e skiant d'gantañ. Pa zeuas en-dro ennañ e-unan, edo astennet war an douar hag eul lez dispar. Eun engroez a wazed hag a vere'ched o komz hag o c'hoarzin kenetrezo a yae eus an eil tu d'egile. Met pemoc'h ebet ne weled. En em lakaat a reas Kolm en e-sav, aneza-

An tourc'h bras a zailhae war Gollm ha tremen etre e zivesker...

war eur gador ha chom pell da sellout outo. Pegen pell ha pegen evez ant bennek e sellas outo, ne anavezaz den. Dont a reas pelloc'h eur vaouez koz d'e gaout, heg e chomas a-sav hag e lavaraz d'ezañ : « Kolm O' Ruair, n'ac'h eus mui koun ac'hanoun ? — Ya, bremañ e teu koun d'in, Itron vat. N'eo ket te a roas d'in ar wiz du-hont war ar menez'ou ? — Eo, met daout ha soñjal a rez pebez gaou ac'h eus klasket ober outi pa 'z out act da veuzi he moc'higou ? Bremañ emañ o vont da baea. Setu n'ac'h eus mui va gwiz, na moc'h b'han, ha war ar marc'had emañ pell bras diouz ar gêr. — Petra fell d'eo'h ober ganef, eme Gollm. N'eo ket gwir evelato e fell d'eo'h va derc'hel amañ ? — Dek vloaz, emezi, ar pez a ra bloaz evit kement pemoc'h bihan ac'h eus klasket beuz'... » ha war se ez eas kuit. « O reuzeudigez ! Doue holl-c'halloudek, eme Gollm, krouadur kaez ma'z oun ! » Ken skuiz oa, ma kouezas war leuz e gein war eun doare gwelc'a oa en eur c'horn eus ar gamb, hag e kouezas pounner ar c'houked warnañ. Ne zihunas nemet a-benn tri devez diouz ar beure ha ne welas netra da genta. A-daol-trumm e welas an tourc'h bras en e sav a-z'ou-

tañ. Lakaat a reas al loen unan eus e baoiou a-raok war Gollm hag e drei en eun taol en eun tourc'h. Neuze e rañkas Kolm mont er-maez gant an tourc'h bras hag holl strollad ar moc'h, hag ober a rajont d'ezañ dizouara boued evit ar gwizi. N'edo ket e-unan o labourat e-se. An holl houched a ranke kemer preder gant boued ar binvi. Etre daou benn an devez e veze o labourat. Ha pep abardaez e tistroe da zen ha n'en devoa na naon na se'ched, evitañ ober hepken eur pred bep peder eur war-nugent, e-pad an noz ha war ar marc'had ne dalveze ket ar boan komz eus ar pred se. Ha setu eun deiz, a-greiz tur'at, evel boaz, e teuas d'e gaout eur pemoc'h all, a en em lakaas da gomz outañ : « Kolm O' Ruair, daoust ha n'am anavezaz ket ? — Nann avat, eme Gollm. — N'eo ket heñvel ev'doun, eme ar pemoc'h. A ! gwall zarvoud, digarez mat am eus d'az anaout. Reuzeudik a-walc'h oun bet da brena diganit eur pemoc'h bihan. Panevet se ne vije ket ret d'n beza hizio amañ, e-lec'h n'eus na gwaz na maouez n'en defe prenet diganit moc'higou ha na vije ket bet amañ panevedout. — O ! truez, eme Gollm, met petra ober a-er'ep ? Daoust ha n'oun ket

bet lakaet da fazia eveldoc'h : eur wiz strobinnellet a oa bet roet d'in. Met n'her gouien ket daoust da se, a-raok ma voe re ziwezat evidoun. » D'ar c'houlz-se ne c'helljont ket kenderc'hel gant o d'viz, rak gwelout a rajont o tont an houch bras ha kemer aon. Met hemdez eun all bennak en em ziskoueze dirazañ. Anavezet e veze adarre ha n'eo ket gourc'hemennou a raed d'ezañ, a c'hellit kredi ! Pep hini a soñje d'ezañ e oa Kolm O' Ruair pennabeg ha penn kenta ar reuz bras en devoa o zizet holl, hag holl e hent d'ezañ mil droug. Klask a reas displega d'ezo ar wirionez hag o lakaat da gredi n'oa ket kablus tamm ebet, e giz ebet, met ne selaouent ket. Rankout a rae gouzañv poan'ou c'houero a-berz ar re e anavez ha pep deiz a seblante d'ezañ beza hir evel eur bloaz. War-bouez turia hep ehan e oa e fri kignet, koeñvet hag alies e veze o wada. Setu 'ta penaos edo ar vuhez gantañ : en de'z, eur pemoc'h anezañ, e turie ; en noz e veze den, betek ma voe tremenet an dek vloaz. Eun devez e teuas an tourc'h bras d'e gaout hag e lavaraz evelhen : « Warc'hoaz az lezin da vont er-maez. Met ma kontez da zen ec'h eus bevet dek vloaz e Menez ar Moc'h e tistrod d'az ker'chat hag e chomi atao amañ. »

Kolm, pa zihunas antronoz, a en em gavas er-maez war dinaou ar menez. Ne oute tamm ebet pe hent a ranke heulia evit distrei d'ar gêr. Mont a reas war-raok pelloc'h pella, betek ma erruas gant eur tieg a oa war ribl eur c'houer. Mont a reas tre ha goulenn ouz mestrez an ti ha bez 'e c'helle diskouez d'ezañ an hent da Venez an Itronezed. « A belec'h e teuez, emezi, pelec'h out ganet ? pelec'h out bet savet ? — Ganet oun bet ha savet e-kichen Menez an Itronezed, met ne c'hellan ket lavarout d'it a belec'h emañ o tont. — Ha me a z'vin a belec'h e teuez, emezi, ha n'am eus truez ebet out-zit. N'ac'h eus ken heulia da fri kignet ha ma 'z ez diwar da hent, freuz da heñcher ! — Reuzeudik ma 'z oun ! » eme Gollm. Mont a reas kuit ha bale betek n'en em gavas gant eun ti all. Bez 'e oa eun dent en e sav e toull an nor, ka Kolm goulenn digantañ an hent da Venez an Itronezed. « Ma klaskez Itronezed, eme ar gwaz, va mamm goz a zo azezet e korn an ti. O vont d'he rei d'it emañ. — N'am eus ket c'hoant farsal, eme

Gollm, met anaoudek e vin ouzit ma rez d'in kaout adarre an hent mat. — Eun droc'h a zen out, eme ar gwaz, met ma komzez hep farsal, emañ o vont da ziskouez d'it an hent. » E heñcha a reas neuze ha rei d'ezañ sklaerjenn war draou all. Kolm, kerkent ha ma voe war an hent mat, a reas tiz endra c'hellas. Betek kuz heol a valeas ha t'zout a reas pelloc'h e di p'edo dija an noz o koueza. Met o glac'har ! n'oa mui eun ti. Skubet oa bet kuit gant an avel treustou an doenn, an talbenn hag eul lodenn eus ar voger diouz eun tu a oa kouezet en o foull. Dont a reas koun mat da Gollm en devoa lakaet e kuz en eun toull, a-dreñv an oaled, an arc'hant en devoa graet en eur werza e voe'h bihan. Deuet e oa koun d'ezañ a se kerkent ha n'en devoe kuitaet Menez ar Moc'h. En em lakaat a reas da glask lec'h ar guziadell. Ne lezas maen ebet hep e fiñval. Kaout a reas ar sac'h arc'hant : mat-tre ar stal, met n'oa e-barz nag aour nag arc'hant, netra nemet m'ingou lugernus. Kolm a oa distermantrus ar stal gantañ. N'en devoa na ti na goudor, nag aour nag arc'hant, hag an amezieñ n'e zegement ket en o zi, amat oa, rak gouzout a raent re vat penaos edo kont gantañ. Kas a reas e zeev war ar c'hleuz, e-kichen e di disman-tret. « O reuz ! reuz ! emezañ outañ e-unan, truez eo na vijen ket maro ! »

Edo o soñjal petra 'c'helle a-walc'h ober, pa glevas eur vouez a-dreñv d'ezan o lavarout : « Deus dre amañ, kaout a ri mignoned. » Heulia a reas ar vouez hag ar vouez a yae dalc'hat en e raog hag he heulia a rae, betek ma tegouezas e kastell ar Gorrigez, e-harz Menez an Itronezed. A-vec'h ma voe act dreist ar c'hleuz, e klevas eur choloi hag eur guc'henn varc'hegerien a zaoulammast etrezek ennañ, en eur zont e diabarz ar voger-dro. Bez 'e oa ganto eur gwaz mentet-uhel hag en devoa doare da veza o rener. En em zastum a rajont en-dro d'ezañ hag ar marc'heger bras a lavaraz d'ezo : « Sed amañ Kolm O' Ruair hag en deus tremenet dek vloaz e Menez ar Moc'h. N'en deus na ti, nag aour, nag arc'hant, nag eur mignon zoken da rei d'ezañ goudor evit an noz. Me 'gav d'in eo dereat e rofemp skoazell d'ezañ. — Skoazell a roimp d'ezañ, na petra 'ta, eme ar re all. » Neuze ez eus ar rener d'e gaout hag e lavaraz d'ezañ : « Rei

à ran d'it eur yalc'had aour na vezo biken goulo e-doug da vuhez. Met ret eo d'it rei d'eomp da c'her e chomi hep lavarout da zen ez out bet amañ hag ec'h eus gwelet er c'hreñlec'h mañ strollad ar Gorriged. Eun dra all : N'az pet ket aon en abeg d'ar moc'h sorset. Hiviziken n'o devo mui galloud ebet warnout. Gouzout a ran en deus graet an tourc'h bras gour-drouzou ouzit a-raok ma kuitajout ar menez. Met bremañ ne c'hell mui netra a-enep d'it. Kae kuit ac'ham, neus forz pelec'h, e-lec'h n'az anavezet ket. Sav ti eno ha tremen laouen da vuhez e-barz. Pa zeui da echui da vuhez war an douar, e teuin d'az ker'chat evit da unani gant ar Gorriged en lez strobinnellet. Kenavo. » Rei a reas Kolm e c'her evel ma c'houlenne ar C'horrig digantañ, lavarout kenavo d'ezañ, ha kuit. En em lakaat a reas ugent mil paz diouz lec'h e gavell. Prena' reas eun tamm douar brao ha sevel ennañ eun ti koant. O veza m'en devoa kalz arc'ham, n'en devoe ket diouer a vignoned. Tremen a reas e vuhez en eun doare pljadurus. Pep hini a ginnige d'ezañ pljadurius ha karantez, rak bez' e oa degemerus, brokus, hag hegarat ouz ar beorien. Dek vloaz ha pevar-ugent oa pa varvas. Der'chent e varo e tribunus penn-da-benn e gontadenn d'eun den gouest d'he skriva. Hemañ he skrivas gant aked evel n'oa deuet d'war e deod. Hizio em eus he dezrevellet d'eoec'h evel m'am eus he c'hlevet gant va zad-koz.

Bremañ, Itronezed ha tud vat, em eus echu gant va c'hontadennou, hag e lavaran d'eoec'h holl kenavo. Gouzout a ran e tle beza va zad ha va mamm enkrezet abaoe m'oun aet diwar o zro ha fellout a ra d'in distrei d'o c'haout warc'hoaz heur-re. Gwir eo an holl zanevellou am eus dibunet d'eoec'h, met kerse e kavan n'oun ket gouest da rei testi enez int gwir... » Eun duard, ment uhel d'ezañ, hag a oa azezet e-kreiz ar bodad-tud, a savas en e sav. « Ne chom' ket pell hep testi, emezañ. Me eo « Skarz-d'in-va-dant » ha kement ger ac'h eus kontet diwar va fenn, en istor an nozvez kenta, a zo gwir. » Eun eil gwaz a savas d'e dro ; eur c'hoziad a oa anezañ. « Ken gwir ha tra, me eo Goban, emezañ, ha me eo am eus savet Baile-an-Clair. N'eo ket kouezet en e boull ha ne vo biken, ha Roue ar Gwez, ar c'helenn skarnilet gant an am-

zer an hini eo. Ha gwir eo kement komz en deus lavaret. » Ker'kent e savas daou waz all. Ar c'hosa a gomzas : « Me eo ar roue moug a zimezas gant merc'h ar mesaer-moc'h ha setu va mab, a zo bet laz et gant Marc'heg-e-gleze ha pep ger rannet diwar va fenn a zo gwir. » Eun all a savas da lavarout : « Me eo Päidin a Bläca ; me eo al louad en em lezas da veza ka et da di Gwraç'h-he-c'hizier. Pep ger eus ar gontadenn a zo gwir. » Daou all a savas. Hag ar yaouanka lavarout : « Me eo kont yaouank an Draonienn ha sed amañ ar ramz du a lazis e Traonienn an treç'hioù, ha gwir eo pep ger eus an danevell. » Sevel a reas eun all hag a lavaras : « Me eo mab Roue Hanternoz Eire. Me eo a yeas dindan ar mor gant ar wreg-vor. Ha gwir eo an istor. » Neuz eun navet gwaz a savas hag a lavaras : « Me eo Kolm O' Ruair, an den hoc'h eus klevet henoz e abadennou hag e redadennou e Menez ar Moc'h, ha gwir eo pep ger eus ar gontadenn. » Ha ker'kent e chomas eur pennad an holl sioul. Bez' e oa eno tri den all : n'out ket bet savet en o sav ha n'o doa ket c'hoaz komzet. Bras oant, neuz faro d'ezo, hag ar gwel anezo a ra seuzi. Pep nozvez e oa bet Diarmuid prederiet ganto, rak seblantout a ra d'ezañ n'edont ket evel ar re all. Re laouen e vije bet o c'houtout piou oant. Ar c'hosa eus an tri a savas pelloc'h en e sav hag a lavaras : « Sed amañ Oskar hag Osian, war lavarout ez eus pell abaoe n'o deus ket klevet gwelloc'h kontadenn er get an hini a zo o paouez danevella d'eomp ar seiz marvailh. Morse ne lez Fionn Mac Cumhaill eur barz pe eur c'hontadenn da vont kuit hep e c'hoar. Dellezet (meritout) a ra an den se beza trugareket evit ar seiz marvailh kaer en deus kontet d'eomp. E-vañ eo ar yalc'had aour mañ. Pividik e vo ganti a-hed e vuhez. Ha bremañ, kontadenn, emezañ en eur gander'chel hag en eur sellout ouz Diarmuid, pa zeurio an echu d'az puhez war an douar, e vezi degemeret mat em c'hastell strobinnellet e Almhan e Bro-Leinster. Me eo Fionn Mac Cumhaill. » Kemer a reas Diarmuid ar yalc'h gant anoudegez vat en eur lavarout a bep seurt bennoziou, hag edo war-nes' mont kuit p'en em lakaas an Itron da gomz : « En tu-hont da zek vloaz ha tri-ugent a zo m'emaoui en ti-mañ, emezi, gant fizians da gaout

kelou eus va c'haredig Marc'heg-e-gleze. Met ne dizas brud ebet betek ennon, kelou ebet, betek m'am boz d'gant ar marvailher mañ. Bremañ emaoù d'nez'c'h gant ar sklaerjenn wirion war al lec'h m'emañ ha war an tu d'e asprena. Warc'hoaz e kuita n an ti mañ, ha warc'hoaz da noz, Fionn Mac Cumhaill, e vezimp unanet, Marc'heg-e-gleze ha me, en da gasteil strobinnellet dindan Almhan. »

D'armuid ne glevas ket hiroc'h. Koueza' reas warnañ eur c'housked pouner. Pa zihunas edo dija uhel an heol en oabl. Goulo eo an ti. An Itron hag ar porzier, an arbeuri kaer a leunie an t', pep tra a oa aet kuit, ha Diarmuid ne welas mui netra anezo, b'skoaz e-doug e vuhez. Met

eur yalc'had vat a aour en devoa en e zourn, ha heñ distrei d'ar gêr, pividik anezañ. A-greiz-kalon e betas e dad hag e vamm eun degemer mat d'ezañ. Goulenn a rajont outañ pelec'h oa bet. Met ijinek oa Diarmuid ha ne gontas netra d'ezo. Eur pennad amzer goude e varvas e dad hag e vamm ha Diarmuid a zimezas gant merc'h eun tieg, hag a savas d'ezañ e-unan eun ti kaer. Pividik-mor e voe edoug ar rest eus e vuhez ha lezel a reas evel bugale patred ha merc'hed. Bremañ emañ o tiskuisa e-kichen Fionn, e kastell ar Gorriged. Met bez' e ve c'hoaz eul lodenn eus e c'houtvibien e Bro-C'hallow.

M. KERFROUDENN

PENNAD YEZADUREZ

1) AR GOURFENGER : OR

N'eo ket plijet d'an holl ar pennad skrivet gant e Feiz ha Breiz meur-z-ebrel diwar-benn ar gourfenger : or. Lavaret ez eus bet zoken gant lod n'oa nemet eur gavaden eus va spered, eur gavaden ijnet brao met eur gavaden.

An Ao. Vallée e-unan a skriv e Feiz ha Breiz mezeven : « Ar gourfenger : or a dalv, ez reiz, evit ar verbou-gouzaiv (karr) « on aimera ». Ne weler ket penaos e c'heller e astenn d'an araogennou. Sell et ouz ar brezoneg krenn. »

Doujañs bras am eus evit an Ao. Vallée met e zislarvout e rankan.

N'emaou ket o klask difuilha kudenn ar brezoneg krenn skrivet ha zoken kudenn brezoneg skrivet ebet met hini ar brezoneg komzet en hon amzer.

Ha goude ma ne ve ket kavet an dro-lavar-se er skridou brezoneg krenn (nebeudig a-walc'h anezo) piou a c'hell gwarant-ti ne veze ket implijet d'ar mare-se er brezoneg komzet e garter pe garter eus Breiz ?

Guspenn a zo : eur yez a zo eun dra vao hag a zeu kemm enni gant an amzer. Eun doare komz ha n'oa ket anezi er brezoneg krenn a c'hell beza deuet er yez diwezatoc'h ; moarvat e vefe kavet meur a skouer a gement-se. En nevezentiou e vez traou reiz ha traou direiz, gwellaennou ha trefotachou... d'ar yezonerien da vat.

Goulenet ez eus bet diganen diskleria e pelec'h e vez implijet an dro-lavar-se. N'em eus graet enklask piz ebet. Eun Tregeriad a lavar d'in n'eo ket anavezet en e vro. Met evit Leon ha Kerne eo dishenvel. Implijet e vez e Gorre-Leon : Kleder, Rosko, Gwinevez... e Gouled-Leon, wardro Gwitalmeze hervez an Ao. Nedeleg, kelenner e c'hloerdi bras hag en deus bet tro da c'houlennata kloareged... e Goezeg

ha tro-war-dro hervez an aotronez F. Guéguen, Yeun ar Go, Reunan ar Moug, skrivagnerien brezoneg... wardro Ploubour-Lauvern, hervez an Ao. Nedeleg, Lennierien ar pennad-mañ a c'hellfe, n'out ket nechet, rei d'in da anaout parzeziou all hag a vez graet enno gant an dro-lavar-se ha laouen e vefe ma karfet skriva d'in.

Met a-walc'h eo moarvat : Ar gourfenger : OR a vez implijet gant an araogennou er brezoneg komzet.

2) An ana-gwan perc'henna pa vez dibersonel ar perc'henn. (en displegadur dibersonel).

Gant an ana-gwan perc'henna e c'hell ar perc'henn beza personel pe dibersonel. 1) Pa vez personel ar perc'henn, gallez ha brezoneg a heuilh an hevelep reolen : evit pep person ez eus eur furm dishenvel. Da skouer :

Je perds mon temps - Me a goll va amzer. Tu perds ton temps - Te a goll da amzer. Paul perds son temps - Paol a goll e amzer. 2) Pa vez dibersonel ar perc'henn (en displegadur dibersonel) e sav kemm etre an diou yez.

a) E gallez e vez graet gant an ana-gwan perc'henna, trede person, en unander pe el lieder hervez ar ster.

Da skouer : Il ne faut pas perdre son temps - Il faut travailler ses terres (à soi). An doare displega-se a zo eur gallekadur ha kassus eo lenn brezoneg evel-hen (evit trei an diou lavarenn-se).

Arabat eo koll e amzer. Ret eo labourat e zouar. Seurt lavarennou gant an ana-gwan perc'henna n'int brezoneg nemet gant eur perc'henn personel anavezet dre ar peuz-rest eus ar frazenn. Da skouer :

Per a zo prez warnañ, arabat eo d'ezañ koll e amzer.

Per a zo klabv, ret eo d'eomp labourat e zourou.

Pennos eo bet savet ar gallekadur-se ?
Setu amañ ar peza a skriv d'in an ao. Falc'hun, eus a Baris :

« An troiour-lavar gallek « perdre son temps » a vo aesoc'h da veiza ma tiskleirfed o orin. « On (l'on) ne doit pas perdre son temps » a zo eus « Homo non debet perdere tempus suum » diwar skouer talvoudegezh « mann » e germaneg (tro-lavar digaset e Bro-C'hall gant an aloubadegou germanek). Diwar skouer « on ne doit pas perdre son temps » eo bet krouet. « Il ne faut pas perdre son temps » hag ac'hano « perdre son temps » hep « on » nag il a-raok ».

E brezoneg hon eus ivez an hevelep doare-lavar pa gonzomp evel-hen : « Arabat eo da eun (Kerne) pe d'an den (Skaer) koll e amzer ». Met komprenomp mat n'eus ket aze eun displegadur dibersonel e gwirionez ; evit ar spered eo dibersonel ar perc'henn met evit ar yezadur n'eo ket ; ar perc'henn a zo merket ; an den, eun.

b) E brezoneg, pa vez dibersonel ar perc'henn ez eus eur furm all eus an anogwan perc'henna, eur furm dibersonel, furm hag a zo heñvel ouz hini ar gemell : an (an, al) ; son (à soi gant eur perc'henn dibersonel). Er yezadur, war roll an anoiour-gwan perc'henna : Va, da, e (he), hon, ho, o e tlefed lakaat : ar (an) ; son (à soi). Al lavarennou gallek meneget uheloec'h a dle beza troet evel-hen : Arabat eo koll an amzer.

Ret eo labourat an douar.
A-wechou he defe aes a-walc'h eur frazenn evel-se daou ster ma vefe diframm diouz pep frazenn all. Da skouer :
« Ret eo labourat an douar » a dalv evit : « Ret eo d'an den (da eun) labourat e zour, an douar a zo d'ezañ (tro lavar implijet dreist holl e Kerne evit chom hep ober gant ar wir displegadur dibersonel, tro lavar hag a denn d'ar galleg) ; pe :
« An douar (dre vras) a dle beza labourat. Neuz, evit diskouez fraez ez eus kont eus eur perc'henn dibersonel e lakaez « an unan » warlerc'h an dra perc'hennet.

Ret eo labourat an douar an unan.

NOTENNOU

1). Kemezet hon eus amañ euf frazenn gant an ano-verb enni ; ma karemp kemerout eun doare-verb all e weltemp skleroc'h ar c'hemm a zo etre euf frazenn gant an displegadur dibersonel hag eur frazenn gant an displegadur personel rak neuze n'eo ket hepken an anogwan perc'henna an hini a zeuio kemm ennañ met ive ar verb. Da skouer :
« Quand on perd son temps...
Pa goller an amzer.

E galleg fuñm af verb ne feñch ket ha goude ma ve dibersonel steñ an displegadur (il perd - on perd - tuaisid on perd...) E brezoneg e cheñch : (koll - koller).

2). Lod a gavo direiz, hervez af yezadur, skriva : an douar an unan. Ar yezadur a lavar e teu da goll ar gemell ar gerioù a zo eun dro c'hennel war o lerc'h, lakomp : douar va zad (ha n'eo ket : an douar va zad) ; met amañ « an unan » n'eo ket eun dro c'hennel eo met eun doare da boueza war ar menoz. En hevelep doare e vez lavaret : « va douar va-unan » ha n'eo ket « douar va-unan » evel ma lavarfed « douar Per » ; memes tra evit « da zour da-unan », e zour e-unan, an douar an unan. »

3). Bremañ eo aesoc'h entent ari troiour-lavar embannet e Feiz ha Breiz meur-ebrel : evider an-unan, onzor an-unan... ha kement 'zo. Amañ adarre an eo an anogwan perc'henna dibersonel ; lavaret e vez : evider an-unan, evider an-unan, evitan e-unan... evider an-unan.

Ha ma vefe gwir n'eo ket bet implijet 'hed ar wech an dro-lavar-se n'heller lavarout nemet eun dra : eo deuet ar yez da binvidikaat, anezi hec'h-unan, eun doare ketiek ha n'eo ket en eur zigemerout troiour-lavar gallek evel ma tigouez re alies. Ar gourfenger : or e dibenn an araogennou n'eo ket evel eur skilhenn gasaus hag a c'hloazfe ar yez met eun doare-lavar gortozet gant ar yezadur evit karga eur c'hlas goulo. Aes eo her gwelout ma karomp komparachi ar verb beza hag an araogennou.

1. Ema-oun — Evid-oun.
2. Ema-out — Evid-out.
3. Emai (Ema-hen). Evit-an (evit-hen) Emai (Ema-hi) — Evit-i (Evit-hi) Emai (Ema-er pe ema-or (Leon) — Evid-or.
4. Ema-omp — Evid-omp.
5. Ema-oc'h — Evid-oc'h.
6. Ema-int (int) : tro-ener gwelout : int-i — Evit-o (o : tro-tenet).

Al lizerenn dibenn-ger : r a gavomp evel-se er yezou latinek (fertur, diatur) evit merka an dro dibersonel. Klozomp an tammig tabut-mañ o lavarout eo an dro-lavar-se eur binvidigezh evit hor yez ha n'hon eus digarez vat ebet evit he skarza eus ar yez skrivet p'eo implijet er yez komzet.

4). An hevelep feolenn a zo da heulia pa zeu an araogenn e - en da deuz gant an anogwan perc'henna. Da skouer :
Braz ec'h en em gavan em (en va) zi va unan.
Braz ec'h en em gaven ez (en da) ti da-unan.

Braz ec'h en em gav eñ o di e-unan.
Braz ec'h en em gaver en (e an) ti an-unan.

5). « An-unan » a gaver implijet c'hoaz, hervez an hevelep feolenn, e kalz lavarennou brezoneg brao :

Lavarout a reef : waf vs lerc'h, e n'eo rak ha kement 'zo... met ive, en dro dibersonel : ne garez ket gwelout Fe all waf al lerc'h (an unan) er fack (an-unan) gwelloc'h eb beza mnt er c'hennet an-unan.

Waf ar meno. - En diabarz an unan. - War an dro an unan. - Koulz hag an unan ne garer ket chom dilabour. (C'est dommage soi-même, on ne voudrait pas être en chômage). - Buanoc'h e rajor an unan. - Sikour ar re all da genta, goude-ze an unan. - Re an nesa da genta, ar re ah unan da c'houde. - Sacha an-unan ar c'harr (an unan) war ar c'hein. (Me a sach va unan va c'harr va-unan war va c'hein) - An unan e c'heller fazia (on peut soi-même se tromper). - Inoues eo beva an unan (vivre seul est ennuyeux).
Er verbou emober ne vez lakaet « an unan » nemet pa vez c'hoant poueza eo warnor an-unan eo e sko ar verb.

6). Awechou an unan a dalv evit riera emaoz an-unan hepket den all ebet. Ar plas ma vez lakaet « an unan » a verk e dalvoudegezh.

Pa labourer an douar an unan : quand on travaille ses propres terres.

Pa labourer an unan an douar : quand on travaille soi-même ses terres.

Pa vezer an unan o labourat an douar : quand on est seul à travailler ses terres.

Gwelloc'h eo mont an unan da labourat. (Il vaut mieux aller soi-même travailler).

Gwelloc'h eo mont da labourat an unan. (Il vaut mieux aller travailler seul).

V. FAVÉ.

AN DAOU VAOUT

Studia a raimp hirio, eur pennad plijadur kenañ evit ar vugale : « An daou vaout ». Pep tra a blij d'ezo en daolenn-se : an danevell, he-unan, ken buhez gant ar stourm etre an daou vaout da genta, ha goude etre an daou berc'henn ; an doare displega, ivez, prim, nerzus ha taolennus kenañ, ken e weler an daolenn o finval dirak an daoulagad, ha kement-se holl en eur yez aes bras da gompren evit an holl.

Klask a raimp, war hon lerc'h, lakaat ar vugale da lenn ar pennad-se an tosta ma c'hellimp d'ar vuhez. Ha pa 'z eo ken plijus ha ken aes da gompren, perak ne lakafemp ket ar vugale d'hen deski dindan efior ? Se, sur oun, a c'hello beza graet, hep nemeur a boan. Ha pa vezo desket ar barzoneg gant ar vugale, netra plijadur-soc'h, eget lakaat ar vugale walc'h d'hen displega, a vouez uhel ha gant jestrour, dirak ar vugale all. Grit evel-se, ha me a lavar d'oc'h, na c'houi, nag hini eus ho pugale ne vezint trist.

Setu amañ eun doare da studia « An daou vaout » :

1). Lenn mat pep poz, an eil goude egle, en eur zisplega skler, ar gerioù diaes a gaver enno.

2). Lakaat an holl vugale da lenn asambles, hag o lakaat da zeki eur poz bennak dindan efior, hag o displega goude-ze gant unan bennak eus ar re wella.

3). Ober goulennoù ouz ar vugale, evit gwelout ha kompren mat a reont ar skrid.

PAIENN AR MESTR-SKOL

4). Rei e-giz skrivadenn (dictée) af pennad merket el lev'r gant eul linenn gwa-gennet.

5). Evit eshuj, lenn eun istor, pe eur pennad istor. Mat eo troc'h an istor e-kerzh ar pennad plijadur-se, evit ma c'hor-tozo ar vugale, gant mall, o c'hennel vrez-nek.

6). Ar gentel vrezonek a c'hello beza klozet gant eur ganaouenn vrezonek.

EVETIADENNOU

KENTA. POZ. — EN EM DOUBTAS. Diskouez d'ar vugale petra 'lavar ar gese, en eur lakaat an daou zourn serret an eil ouz egle, evel o tourtal.

« Sell ! va maout penaos e sko. » Af c'hor-mou-se a zo da veza distaget gant lerc'h, rogentez ha disprijet evit ar Gall. Hemañ en e respont a lakay muioc'h a neta c'hoaz hag a zisprijet, en eur ziskouez e loen gant e zourn.

EIL. POZ. — DALC'H MAT ! Lavarout ar gomz-se kreñv, gant imor, daoubleget war-du al loen, en eur skei kalet war an douar gant an treid. An diou werzenn zi-weza a c'hello beza distaget war eun tou goapaus en eur ober an neuz da drezet.

TREDE. POZ. — Ar Gall hag ar Go, a ya droug enno dija. Mont a reont an eil war-du egle evel ma vijent o-unan o vont d'hen em ganna.

PEVARE. POZ. — En euf lavarout ar poz-mañ, af bugel a ziskouez dre jestrour af peza a reas af Gall da vaout af Go.

PEMPVET POZ. — Beo ha nerzus kenañ war eun ton gourduz hag imoret. Droug bras a zo er Go ; ar Gall a ra goap : en em ganna a reont.

CHOUËCHVET POZ. — An ton, amañ, a chench krenn ; gourduz en diou werzenn greiz, e teu da veza madeleuz evit echui ; betek gounit an daou vrezelour.

AR YEZ

1. - En em : Lakaat ar vugale da glask er barzoneg, verbou hag a zo en em dirazo.
2. - « Sell penaos va hini-me » : Sell penaos e sko va hini-me, va maout-me.
3. - « Maout ar Gô a ya da fall » : Maout ar Gô a ziskouez beza skuiz.
4. - « Maout ar Gall d'it en em ro » : Maout ar Gall a zo kollet ganez.
5. - « O daou war an douar yen » : An daou vaout a zo maro, a stok-o-c'horf war an douar.
6. - « Serr da veg » : serr da ch'enou.
7. - « Etrezo ' daou » : etrezo o daou.
8. - « Me 'ya da c'hoari 'r vaz » : Me a ya da skei gant ar vag evit ho tispertia.

GOULENNOU

1. - Diskouezet ar pevar mare disheñvel a zo er barzoneg. 2. - Pehini eo brasa perz-fall (défaute) ar Gall hag ar Gô ? 3. - Gwall dud ivez. Perak ? 4. - Perak en deus ar Gall torret gouzoug maout ar Gô ? 5. - Perak e sav kannou etre an daou berc'henn ?

KELEIER

WAR DREUZOU AR PEMVET BLOAVEZ BREZEL

D'an deiz kenta a viz gwengolo, ar Pab Pius XII en deus komzet d'ar bed holl : D'ar 24 a viz eost 1939, emezan, e lavaremp : Netra n'eo kollet gant ar peoc'h ha pep tra c'hell beza kollet gant ar brezel ! Sic'hoaz ! hor mouez a skoas an diskouarniou met he sklaerijennas ket ar spejrou ha ne ziskennas ket er c'halonou. Ha breman war dreuzou ar pempet bloavez brezel petra weler nemet dismantrou, daelou ha gwad !

...Ra deuy an holl poblou da ziskenn eno o-unan ha da brederia a-zevri, o daou-lagad o para war an dismantrou a zo dirazo.

...Ra deurvezo gant H. Z Jezuz-Krist a lavare : « Eurur ar re a gar ar peoc'h » silkaerijennas an dud galloudus ha renerien ar poblou ma teuint pelloc'h da rei d'ar bed eur peoc'h just ha padus !

AR BREZONEG ER SKOL

War « Avis de l'Inspection diocésaine de Quimper », niverenn 8, embannet e miz here diweza e lennomp e tie ar brezoneg beza desket e holl skolioù kristen an eskopti, er skoloù koulz hag er skolioù bihan, hag ez eo kement-se eun dra gourc'hennet krenn gant an Aotrou 'n Es-

6. - Daoust hag e tiskouezont beza fur oc'h en em ganna evel ma reont ? 7. - Penaos e teuas Jobig a-benn d'o sioulaat ?

C'HOARIVA (théâtre)

Ar rimadell-mañ a c'hell beza roet war ar c'hoariva, gant pevar bugel en eun doare farsus kenañ. Unan, eun tammig en adreñv, a ziskouezo ar c'hoarierier.

Ar Gô hag ar Gall a ziguez, unan o tont eus pep tu, eur maout (kartons pe koat) gant pep hini anezo. Unan bennak kuzet e toull ar c'houezer (souffleur) a c'hello lakaat an daou loen d'en em ganna. Ar pebare a raio Jobig ar Rouz, eur penn-baz gantañ.

En eur zont war ar c'hoariva hag en eur vont kuit e vezo gallet kana war eun ton anavezet, poz kenta ar rimadell.

Evit gallout beza c'hoarier evelse, gweñ-zennou 'zo, a ranko beza kemmet evel-hen :

- 7' gw. : Maout dalc'hmat ! Eun taolig all...
  - 9' gw. : Maout dalc'h mat ha sko ato...
  - 13' gw. : Va maout, tamm kôz lorgez fall...
  - 15' gw. : Va maout b'emaik a d'ouffo...
  - 25' gw. : Bremañ 'vat, paotr divalo...
  - 27' gw. : Serr da veg, lampon fall...
- Evit echui, Jobig ar Rouz a c'hello lavareout :
- En amzer-mañ kig maout,
  - N'eo ket re fall da gaout.

AR SKOALER.

AR MIZ

kob ; warlene ne veze graet skol vrezonek nemet eun hanter eur er zizun ; re nebeut oa ; evit ma teuy ar vugale da zeski da vat yez o bro e vo ranket ober skol vrezonek d'ezo, diou wech er zizun, hag eun hanter eur bep taol.

BREZONEG D'AR

C'HALLAOUED

War « Dépêche Brest » an 19 a viz here Lan ar Roc'h o komz eus an doare gwelha da gemerout da lakaat ar C'hallaoued d'en em glevet gant ar Vretoned a lavare e tlefed deski ar brezoneg e holl skolioù krenn ar Frans, (écoles secondaires) evel ma tesker ar malsacheg, an arabeg hag an annameg.

Ha perak ne rafed ket ? Ne rafed nemet deski d'ar C'hallaoued, henvela yez a c'hell beza ouz an hini a gomze o zud koz, breman ez eus penzek kant vloaz, hag o deus kollet, p'int bet di-boell a-walc'h evit en em lakaat da latinat gant soudarded Rom, deuet da ober o renkou en o bro, e lec'h mirout, en he c'haer, o yez o-unan.

AR GOUZELEG : YEZ KELTIEK EIRE

« Lavaret mat a c'heller, rak re wir eo e eur vroad tud hep eur yez d'ez i he-unan. « n'eo broad tud ebet, n'eo nemet eun hanter broad tud ! » Setu petra a zisklaeris

e miz here diweza, an A. de Valera Fener Bro Eire, pe Iwerzon, e Jubile an emzav gouzelek ha setu perak e Eire e labour an holl a-zevri, breman, da zeski o yez keltiek a oa dilezetoc'h betek hen eget né oa ganeomp-ni hor brezoneg, daoust pegn dilezet e oa, siouaz !

STROLLAD KUZULIA BREIZ

Strollad kuzulia Breiz en deus graet e vroadeg diskar-amzer d'ar 14 a viz here, e Roazon. An Aotrou 'n Estourbeillon, en hano ar strollad, a zaludas ar prefed meur nevez hag henman, war skouer an A. Quenette a lavaras e posnje da rei he frankizou da Vreiz ; poueza a eure war an ezomm o deus ar Vretoned da zont war zikour Naonediz dismantrout o c'hêr gaof d'ezo gant ar Zaouzon !

KOSA POBL A ZO ER BED

An A. Phulup Renaudin, karget gant ar C'houarnamant eus mad an Tiegeziou, en deus komzet e ti-kêr Paris, d'an 19 a viz here diweza :

- « E Frans, emezañ, en eür ohef tregont vloaz, niver ar vugale ganet, bep bloaz ;
- « a zo kouezet eus eur milion da 600.000 »
- « hag, abaoe eiz vloaz, e weler bep bloaz »
- « muoic'h a dud o vervel eget o c'hened ;
- « etre 40 hag 50.000 den a gollomp bep bloaz ;
- « ar Fransizien eo kosa pobl a zo er bed ;
- « rak, en o zouez, war 7 den ez eus unan hag en deus oupenn, 60 vloaz. »
- « Bep bloaz e weler 25.000 koubalad prijeu »
- « o terri o emgleo hag o tivors, da lava- »
- « rout eo unah war dacuzek ! »

An tiegeziou ne vezont ket savet war ar roc'h ma 'z eo Hor Zalver Jezuz-Krist a zo tiegeziou savet war an traez ; d'an distera gwall varr amzer a c'houezo emaint d'an traon !

HOR BEREDOU

Pa dremener e berejou Breiz ne lavarfed ket e vefe beziet Bretoned enno, rak an holl skridou beziou, kouls lavaret, a zo e galleg, zoken skridou tud ha n'o deus mor-se lavaret ger galleg ebet ; sebezus eo kement-se.

E bered Sant Brieg, da vihana, eme Seiz Avel an 18 a viz eost diweza e kaver war maen-bez an A. David ar geriou-mañ, e brezoneg :

Ne oa ket divfoet
En hon touez tud a Vreiz,
Ka'rou a rae dreist par
hag hon yez hag hon Feiz ;
Amañ, en eur ganañ
tri bloaz en deus bevet,
Amañ e vennas chom
ha bez hen selle
Ni ivez hen selle
evel breur ha mignon
Barz santel ar Werc'hez,
gwir Vreizad a galon
Breur e oa d'an A. David, eskob Sant Brieg, eus a 1862 da 1882 ; ganet e oa e Lyon, hag e karas kement Breiz, hag e vreur eveltan, ma teuas ar brezoneg ha

ma c'houlennas kaout eur skrid brezonek war e vez.

Ezomm o deus ar Vretoned da heulia skouer vat an Aotrou David.

EUN DEVEZIAD PEDENNOU

Pedennoù a vezo graet, e holl ilizoù F Frans, evit kement hini a zo bet laz, er brezel-mañ, d'ar zul 14 a viz du.

Ra deurvezo gant an Aotrou Doue o lakaat en eul lec'h e vezo emman sklaerijenn, freskadurez ha peoc'h.

KELEIER LAOUEN

D'an 12 a viz here eo bet eureujet e il' sant Ewan Huelgot an A. Glada Crus hag an D. Mari Teresa ar Berr eus a Bont 'n Abad.

Hor gwella gourc'hennou d'an dud nevez-se.

An A. hag an I. Jalm Brejon de Laver-gnée a zo eur o c'hellout, kas kelou d'ec'h eus ginivelez o mañ Nicolas.

Roazon, d'an 29 a viz gwengolo 1943, 17, Straed an Itronnez.

Buhez hir d'ar breizad bihan-se ha fa vezo levnez e dud.

KANVOU

Erbedi a reomp ouz hol lennerien an A. Alain Le Roy (Alan ar Roue), kelennar war an Istor, maro d'e dregont vloaz en 6 di, e Rosporden, d'ar 15 a viz here diweza. Alan ar Roue a oa en amzav breizek abaoe e amzer studi e skol-veur Angers ; e vato a zo bet eur c'holl evit Breiz a-bez ; a-raok mervel en devoa karget e vignon mat Yann Naour da rei en e hano eur prof a 2.500 lur da Feiz ha Breiz ; hol lennerien n'han ankounac'haint ket en o fedennou.

Erbedi a reomp ivez ouz hol lennerien an A. Yvon Tillemon, hevez maro e Paris d'an oad a 59 bloaz.

Ganet e oa bet e Plouneour-Trez, ar bloaz 1885 ; abaoe ar brezel 1914-1918, edo o labourat e Paris, evel sekretour, e bu- ro Ministr ar brezel hag er bloaz 1939 e voe hanvet da leoriar e palez ministr ar varfeloled a genverez ; skrivet en deus, evit Feiz ha Breiz, buhez Mikael Koullm a vezo moulet hep dale.

Erbedi a reomp er fin an A. Eujen ar Garrec, dean chaloniad Gwened, maro d'an 8 a viz here diweza ; ganet e oa bet e Kiberen d'an 19 a viz meurz 1869, ha beleget d'an 10 a viz meurz 1883 ; kelen- ner e voe e Sant Franses Xavier Gwened hag e kloridi bihan Keranna, person e Meudon hag e Caudan.

Er bloaz 1895 e skrivas istor an darvoudou skrijus c'hoarvezet 100 vloaz kentoc'h er barrez ma oa bet ganet : Quiberon, la bataille et le martyre ; abaoe en deus skrivet c'hoaz : L'affaire de Quiberon, les vrais martyrs de Quiberon. Rei a eure ivez an tualitions de Quiberon. Rei a eure ivez an dour d'an A. Bulcon da skriva l'Histoire d'un village, da lavaret eo Istor Keranna renket e tri leor teo.

Deus r' o fardono.

TAOLENN 1943

KENTELIOU

Noz Nedeleg a-dreuz an neud orjal, gant L. B.	223.
An dud diwar ar maez, gant Tintin Anna	249.
Lazadeg an Innosanted, gant Y. V. Perrot	253.
Dorn Moskov, gant H. Caouissin	255.
Dirak an nevez-amzer, gant L. B.	273.
Ar brezoneg er parrezioù, ...	275.
Perak e tleomp dere'hel d'ar brezoneg, gant I. Jacob	277.
Da dri bugel eus ar Portugal an I. V. a en em ziskouezas, gant Y. V. P.	288.
Chomez al louet a zo gantian, gant Y. V. Perrot	293.
Hor c'halonou d'an nec'h, gant L. B.	313.
Dre hentou Breiz beteg an aoter, gant J. Havard	315.
An harlu, gant Y. V. Perrot	318.
Strivadennou, gant Kloareg Keltia ..	323.
Paotred yaouank, va c'hamaladed, gant P. Douérin	328.
Pedenn evit en em vestia da Galon dinamm Mari, ...	333.
Miziou du a vrezel, gant L. B.	355.
Mouez hor re varo	353.

ISTOR

Pa oa daou roue bras e Breiz-vihan, gant Y. V. Perrot	234.
Bodonou, gant L. Dujardin	234.
Repuidi a Vro-Iwerzon e Breiz, gant Y. ar Gô	299.
Botquen	282 bis.
Eur vro renet gant eur beleg	304.

BUHEZIOU

Ar breur Ewan, gant Y. V. Perrot ..	283.
An Tad L'Helgouac'h	310.
Eun den em eus anavezet, gant A. Goasdoué	344.
A. ar Braz, gant H. Caouissin	356.

BARZONIEZ

Bloavez mat, gant Brogarour	232.
Klemmou, gant Tintin Anna	252.
Ar vuhez e Paris, gant Y. ar Roue ..	254.
Da Vab Doue, gant J. L'Helgouac'h ..	272.
Rimadellou bugale, gant Y. ar Gô ..	292.
Karreg an tau, gant Egile	308.
Kantved liziri breuriez ar Feiz	312bis.

SONIOU HA C'HOARIVA

Toutouig la la, gant M. Abgrall	243.
Ebeulez ar flourenn, (Koroll)	262.
Evit beva gant levenez	282.
Koroll ar balan alaouret, gant E. Penn-ar-C'hoad	302.
Gwerz ar Prizoniad, gant Tintin Anna	322.
En eur gutuilh avalou, gant E. Penn- ar-C'hoad	342.
Ar vouzerez, pezig-c'hoari	346.

MARVAILHOU

Eur Sizuniad Marvailhou gwir (Kon- tadennou Bro-Eire), gant Douglas Hyde, H. Huerre-Kerfroudenn	237.
.....	264, 296, 324, 336; 362.
Laeredenn Tad Koz Mâl, gant R. Le- borgne, H. Caouissin	244.
Mervel evit beva, gant L. B. diwar Joergensen	260.
Geotenn ar Werc'hez, gant Jakez Riou	279.
Gouzout pardon, gant L. B.	334.
An hini a dremenas he nozvez en eur garnel, gant A. ar Braz	358.

YEZ

Pajenn ar Mestr skol	246
.....	270, 291, 348, 373.
Dastumomp ar bruzun	269, 349.
Ar ragano gourfenger « or », gant V. Favé	271, 311, 371.

BREZONEGERIEN

Lenmit ar gelaouenn dudius man :

SAV

Skriva d'an A. DANIEL - 9 ter, rue du Vouvray NEUILLY-SUR SEINE

Mouletrez Bro-Léon - Landerne - P. C. 410

Ar merour : H. Caouissin

DIOU NEVEZENTI :

« VA C'HATEKIZ BIHAN »

Eul levrig a 40 bajenn, skeudennou a liou warnan ar pezh n'eus ket bet gwelet c'hoaz en eul levr katekiz brezonek. En e-benn e kavomp eul lizer eus an Aotrou Duparc da rei brud vat ha meuleudi d'ezan :

Aotrou Rener « Kenvfeuriez ar Brezoneg »,

Eürus bras oum o welout embann « Va c'hatekiz bihan » ha « Va c'hatekiz krenn », o lennet em eus gant dud hag ober a ran va gourc'hemennou d'eoc'h ha da gement hini en deus labourret evit aoza e brezoneg katekiz nevez an eskopti. Plijout a ray d'an holl o veza m'eo skrivet e brezoneg sklaer, aes da intent, moulet brao ha skeudennet kaer.

« Va c'hatekiz bihan » a zo bet savet evit ar vugaligou ; ennan e kavint kement a zo bet evit o fask bihan hag eun dra bennak ouspenn. « Va c'hatekiz krenn » a zo bet savet evit ar vugale nac bloaz hag ouspenn.

Diwar warnan, ar c'hatekiz nevez a vo katekiz an eskopti. N'eus digarez ebet mui da zilezel ar c'hatekiz brezonek, ha fizians hon eus e vo lakaet muioc'h-mui war ar c'hatekiz brezoneg bugale ar parrezioù diwar ar maez. Mad ar feiz en hon eskopti eo her goulenn.

† ADOLF,

Eskob Kemper ha Leon.

Kavet e vez « Va C'hatekiz Bihan » da brena e skolioù ar merc'hed, Landerne, Lesneven, Lokournan, Kastell-Paol, Montroulez (Itron Varia ar vür), Keraez, Kastellin, Douarnenez, Pont-e-Kroaz, Pont-n'-Abad, hag e ti an aotrou Chaloni Ster, ensellour ar Skolioù Kristen ha Rener « Kenvfeuriez ar Brezoneg ».

« Va C'hatekiz Bihan » a vez gwerzet : 22 real a hiniennou : 20 real pa gemerer kalz.
« Va C'hatekiz Krenn » a vezo embannet a-benn deizioù kenta miz du.

« ME A ZESK BREZONEG »

al levr deski brezoneg, savet gant AA. Seite hag Uguen
a zo nevez admoulet gant moulerer Bro-Leon, eus Landerne
Priz al levr 33 lur 40 gant ar mizioù kas

Evit ar skolioù, skriva d'an A. Seite, skol Santez Barba, Rosko

Mistri, Kerent, prenit ME A ZESK BREZONEG d'ho pugale.

Koumanant bloaz : 30 lur
Koumanantou, strollet pa gemerer d'an nebeuta 5 niverenn : 25 lur ar goumanant
Feiz ha Breiz eo kosa, kaera ha marc'hadmata kannad a c'hell kaout ar Vretoned
Kas an arc'hant d'an A. Yann-Vari Perrot, Rener Feiz ha Breiz, Scrignac (Finistère)
C. C. P. 21,802 Roazon (Rennes)
FEIZ HA BREIZ a dle kaout dor zigor e kement ti kristen avez komzet ennan brezoneg